کتبخانهٔ اجتهاد   عدد ۳۰

جلال نوری

حوائج قانونیه‌مز

مطالعات عمومیه .— خاندان سلطنت قانونی .— مأمورین قانونی .— ادارهٔ ملك قانونی .— قوانین عدلیه .— قوانین اساسیه‌مز .— قوانین وقفیه .— مجله مسئله‌سی .— املاك قانونلری .— قوانین موقته .— لاینکر تغیر الاحکام بتغیر الازمان .

استانبول

مطبعهٔ اجتهاد

هجری سنه ۱۳۳۱

کتبخانهٔ اجتهاد عدد ۳۰

جلال نوری

حوائج قانونیه‌مز

استانبول

مطبعهٔ اجتهاد

هجری سنه ۱۳۳۱

مطبعهٔ اجتهاد

مقدمه

قانونلرك سيماوى برقدرتى حائز اولدقلرينه ايمانم يوقدر: بوخصوصده دوقتور كوستاولوبون ايله هم فكرم. انكلتره - كه دنيانك اك متكامل مملكتيدر - قوانيني سايه‌سنده انتظام وانسجامه نائل اولمامشدر. بلكه انكليز حقوق ونظاماتى اوراده ذاتاً جايكير اولان عرف وعاداتك، معاملات وعنعناتك ضبط وثبتندن بشقه بر شيئ دكلدر. قانون ايله بر مملكتى احيا آرزوسنده بولونمق تاريخه، طبايع بشره، امزجهٔ ملله بيوك بر وقوفسزلق كوسترمكدر.

برملتك تكاملنده، ترقيسنده، تعاليسنده اك اساسلى روللرى اوينايان عناصر ومؤثرات، الحق، عرقك اوصاف مميزه‌سى، حسياتى، سجاياسى، طبيعتى، تربيه‌سى، اقليم، احتياجات اقتصاديه، جوارك احتراصات سياسيه‌سنه غلبه‌سى كبى شيلردر. بوعناصرك بر جدولى ياپيلسه، قوانين

و نظامات و آنلره قیاساً اوامر واراداتك اهمیتی پك زیاده تناقص ایدر .

بكن وایچنده بولندیغمز ایكی عصر میلادیده تجارتك فوق العاده ترقیسی ، كرهٔ زمینی عادتا برالكا حالنه افراغ ایده‌جك درجه‌ده تعممی اكر تجارت قانونلرینك ناپوله‌ئوندن بری توسیع واصلاح ایدلمسنه عطف اولنورسه ، غیر قابل عفو برخطای تاریخی ارتكاب ایدلمش اولور . بالعكس ، حقوق تجاریه‌نك تكاملی ، تجارتك تكاملنك برنتیجهٔ منطقیه‌سیدر .

قوانین ، مؤسسات سیاسیه ، اشكال حكومت ، بو اعتبار ایله ، ایكنجی درجه‌ده اهمیتی حائزدرلر . و بو صایدیغمز شیلر اكر فی الحقیقه احتیاجات ملیه‌یه موافق و آنلری تطمین ایچون تدوین ایدلمش ایسه‌لر فائده‌لیدرلر ، ترقیاته سبب اولورلر . یوق اكر احتیاجات و ملتك سویه‌سی ، روحی ، درجهٔ قابلیتی نظر ابتصاره آلنمیه‌رق یاپیلمش ایسه ، او زمان ، جعلی وصنعی اوله‌جقلرندن بونلردن بر ثمره حاصل اولماز . ملتك طرز حیاتنی تبدیل و اصول معاشرتنی تعدیل كبی اختلالاته سببیت ویره‌جكلرندن مضرتی‌ده مستلزم اولورلر .

بزده ، واضع قانون اولان ذوات ویا هیأت ، بودقائقه

پك اوقدر عطف اهميت ايتمدكلرندن مشروطيتدن بو كونه قدر «طبخ» اولونان قوانين و نظاماتدن بيوك بيوك استفادهلر ايدلمامشدر .

بزم قوانينمزده بو « مثبت » صفتك نقصانندن بشقه برده « منفى » صفتك بولونمسى امورمزى مختل ايدييور.

شو فكرمزى برآز شرح ايدهلم :

بر طاقم قوانينمز احتياجاتمزك فوقنده اولمق شويله طورسون ، احتياجات عصريهيى اصلا تطمين ايتميهجك مرتبهده اسكى احتياجاتك محصلهسى اولديغندن ، بو كون بزه آز كليور ؛ دها طوغريسى اسكى زمانلر ، قرون متوسطه ، منقولات دورلرى ايچون تدوين اولونمش اصوللر بزم الحالة هذه ايشلرمزه مانع اوليور. بو مناسبتسز دستورلر ترقىيه برسد آهنين تشكيل ايدييور؛ احتياجات روحيه ، حسيه ، سياسيه ، اقتصاديه واجتماعيهمزه چارهساز اولمقدن اوزاق بولنيور. ألقتريق عصرنده بولنديغمز حالده اوكهنه مجلدات قانونيهمز ، او توزلنمش احكام حقوقيهمز بزى زمانمزدن اوزاق بردورده ياشاتيور .

نتيجهٔ كلام : قانونلرمزك بر طاقمى احتياجاتمزك فوقنده ، ملل متكاملهنك ، بشقه شرائط آلتنده نشوونما

بولمش اقوامك قانونلری اولدیغندن بزم ایچون فضله‌در ، غیر قابل تطبیقدر . دیکر قسمی ایسه بو بحث ایتدیکمز قوانینك یاننده واحتیاجات حاضره‌مز مواجهه‌سنده حقیقةً پك اسکیدر ، مضردر ، فنادر . بو کبی خصوصاتده اصل اولان افکار و آرای حقوقیه‌نك بین‌الاهالی معلوم اولمسی ، عرفه داخل بولونمسیدر ، یوقسه‌یالکز نظامات موضوعه‌ده محرر ومکتوب بولونمسی دکلدر . کذلك سیاسته‌ده ، طرز حکومتده ، دەموقراسیده اهم اولان افکار سیاسیه‌نك ، اساسات حکومتك ، دەموقراسی اصوللرینك ، سیاسی قوتلرك ملتده بولونمسیدر ، وجودیدر ، یوقسه یالکز قوانین اساسیه‌ده یازلمش اولمسی‌ویا دەموقراسی مؤسساتنك وجودی دکل .

بعض امثله ایله افکاریمی توضیح ایده‌یم :

بزده اهالینك اکثریت قطعیه‌سی سلطنت ملیه ، انتخابات عامه ، توازن قوا ، پارلمانته‌ریزم کبی اساسات مشروطیه‌نك نه دیمك اولدیغندن غافلدر . بناءً علیه بر ماهیت تربیتکاریسی اولمایان حقوق اساسیه‌مز بر قوپیه‌دن بشقه برشی دکلدر .

حالبوکه اوقاف واراضی‌یه ، حقوق شخصیه‌یه (ستاتو

پەرسونەل) دائر اولان او یك فنا قانونلرمز ، امثال حقوقیەمز ، محکمەجکلرمز ، محاکم شرعیەمز آرتق بزە مضردر . دنیانك هربرندە اولدیغی کبی بزدەدە بونلرە متدائر اولان عادات واحکام تبدل ایتمشدر . اوحالدە هر ایکی نوع قانونلر بونقطۀ نظردن محتاج اصلاحدر. بزی برطرفدن شرق ، برطرفدن غرب چکیور : ایکی جامع آرەسندە بی نماز قالمشز . برألمزی استقبال چکمش براقمق ایستەمیور ؛ دیکر طرفدن ماضی اولانجە قوتیلە دیکر ألمزی طوتمش حرکتمزە مانع اولیور. خلاصە یا زمانمزدن اوزاق ، آتیدە یاشیورز ، یاخود ماضیدن ، مزاردن ، خراباتدن آیریلەمیورز ؛ قورتولەمیورز ؛ حال حاضرك ، عصرمزك ، زمانمزك حیاتنی امرار ایتمیورز .

کلیات قانونیەمز جدی برنظرلە ، تاریخی و حقوقی برفکرلە مؤاخذە ایدیلەجك اولورسە ، مع التأسف، هیچ برمتن نظامیمزك قواعد فنیەیە توافق ایتدیکی کورولمز.

بوقانونلرك سهولتلە تطبیق اولونەماسی ، تطبیقاتدن بیوك ثمرەلر استحصال ایدیلەماسی ظن ایدرمکە احتیاجاتی کافل اولەماسندن ایلری کلیور .

حقوقمزك بویلە اعجوبە مثال احتیاجات پسیقولوژیەمزە

عدم توافقی بر درجه‌یه قدر اهالی‌ده قانونه رعایتسزلك فکرینی اویاندیرمشدر . بزده قانوندن پك اوقدر قورقو-لمیور . قانون ، ملکمزده ، اویله لایتغیر بر ماهیتی حائز کورولمیور . عدم تطبیق بیوك بر مسئولیتی داعی اولمدیغی کبی حسن تطبیقی ده موجب مکافاة دکلدر . عدالت ، احسان ، عفو ومرحمت ، تخفیف جزا بزده اطراد تحتنه کیرمیور . بر قانون یاپیلمه‌دن اول نصل تطبیق ایدیله‌جکی اصلا دوشونولمیور . حالبوکه تطبیق اولونه‌میه‌جق بر قانونك نشری حکومتك حیثیتی پامال ایتمك دیمکدر .

قانونلر اصلا احتیاجات روحیه و اجتماعیه‌مز نقطهٔ نظرندن تنظیم ایدلمدیکندن هر وقت تعدیله محتاج اولیور . بر قانونك ، خصوصیله حقوق اساسیه‌یه تعلق ایدن بر ماده‌نك صیق صیق تعدیلی او قانونك محتاج بولندیغی عظمت وشوکتی قصر وتحدیددر . قانون مبتذل اولمامليدر . هر کون تصحیح اولونمقدن وارسته بولونملیدر .

هله مشروطیتدن بری تعاقب ایدن قانوننامه‌لر ، نظامنامه‌لر ، تعلیماتنامه‌لر ، مواد معدله ، مواد مذیله ، قوانین موقته اوقدر چوق و بر برینه متناقضدرکه ایچندن چیقلمسی مشکلدر . قانونی تطبیقه مأمور اولانلر بیله قولایلقله ایفای وظیفه ایده‌میورلر . بزم کبی حقوق منتسبینی احکام قانونیه‌مزی

حقنده ایراد اولونان سؤاللره جواب ویرمکدن عاجز قالیورلر .

قانونلرمز بو مسروداتدن صرف نظر ناقصدر ، ناتمامدر . یك نسق ، عینی اساساته مستند ، تام ، بلا نقصان قوانینمز یوقدر . حقوق عثمانیه بر اساسدن ، بر اصولدن ، بر مسلکدن انشعاب ایتمیور . بر قانونمزی قسماً فالمنك حقوقندن آلمشز (تجارت بحریه قانوننامه‌سی کبی) ؛ دیکرینی فرانسز قواعد حقوقیه‌سندن استنباط ایتمشز (جزا قانوننامه‌سی کبی) ؛ بر اوچنجیسنی الك کهنه ، الك احتیاجه ناموافق اساسات منقوله‌دن استخراج کلفتنده بولونمشز (مجلهٔ احکام عدلیه کبی) . بونلردن برنده بر جرمن قومنك ، دیکرنده بر لاتین ملتنك ، هله اوچنجیسنده اصول حکومتك فنالغی سببیله محو اولمش بر امتك شکل وشمائلی کورینیور ! احتیاجاتك تکثر ایتدیکی واوروپادن اوزاق بر صورتده یاشامه‌نك امکانسز بر حاله کلدیکی شو زمانده بز ناتمام بر حوصلهٔ قانونیه ایله یاشایه‌مه‌یز . هضم ایده‌میه‌جکمز احکام نظامیه ـ یوقاریده سویلدیکمز وجه اوزره ـ نصل بادیٔ ضرر ایسه احتیاجاتمزه کافی کلمیان احکام حقوقیه‌ده اودرجه موجب پریشانیدر .

قانونلرك تأثیر سیمیاویسنه ایناندیغمزی تکرار ایدملم . بناءً علیه بو جهتی‌ده اونوتمیه‌لم که بونلردن فوق العاده بر

ثمره بكلمامكله برابر هيچ اولمازسه آنلرك استكمالنه باقملى يز .

حوائج قانونيه‌مز چوقدر . آنلرك تأمينى پك اوقدر كوچ دكلدر . ملتمزك روح وسجيه‌سنى اساسندن تبديله بارى مقتدر دكل ايسه‌ك هيچ اولمازسه او تبدله امكان براقيان قانونلرمزى على حاله ترك ايتميه‌لم. تصحيح وتعديل ايده‌لم . دها طوغريسى يكيدن بر كليات قانونيه وجوده كتيره‌لم . ملتمزك ــ تعبير صحيحى ايله ملتلرمزك ــ طبايعنى ، سجيه‌لرينى ، مزاجلرينى ، مادى ، معنوى احتياجلرينى ، قابليتلرينى ، نصل تكامل ايتملرى احتمالى اولديغنى ، بزه شبيه ملتلرك احوالنى ، بزدن ايلرى وكرى اقوامك طرز حياتلرينى اهميتله ، فكر تعقيب ايله ، ثبات ايله مطالعه وتدقيق ايده‌لم . يايه‌جغمزى بيله‌لم . هدفه وصول ايچون برخط حركت اختيار ايتمه‌نك آرتق لزومنى آكلايه‌لم . آندن صوكره هرقپويه اورمق قاعده‌سنى براقه‌رق عينى اساسات علميه‌نك تطبيقاتى اولمق اوزره قانونلرمزى تدوين وتجديد امر اهمنه باقه‌لم . قانونلرمز بر كل واحد ارائه ايتمليدرلر: قانون اساسى هانكى قاعدهٔ فنيه‌نك تطبيقاتى نتيجه‌سى تدوين ايدلمش ايسه ، مثلا ، صيد وشكار نظامنا مه‌مزده اوقاعده‌نك برنوع تجليسى اولسون .

ناپولەئون زمانندن بری کلیات قانونیەسنی تجدیدایدن فرانسەدە ، بوکون ، مثلا ، قود ناپولەئونك یانندە حبش ایمپراطورلنی دستورلرندن استنباط اولونمش براوقاف نظامنامەسی بولونسە کولونج اولمازمی ؟ ایشتە بزم حالمز بوکا بکزەدر .

شکل حکومتمزلە برابر اشکال قانونیەمزی ، روح حقوقیمزیدە براقمقلغمز ایجاب ایدر . شوراسنیدە ایجە بیلەلم کە شکل حکومت یك ایکنجی درجەدە حائز اهمیت برمادەدر . اصل مهم اولان جهت روحمزك وآکا تبعاً قانونلرمزك ، ادارەمزك دکشمەسیدر . برخانە یاپارکن چاتیدن باشلامیەلم . بولە کیدرکن اوکوزلری عربەنك آرقەسنە قوشمیەلم .

خاندان سلطنت قانونی

دقیق و رقیق بر مسئله ! بویله بر قانونك نزاكت
فوق العاده سندن صرف نظر ، بز ، فردای جلوسده بو مسئله‌دن ،
اوزمان تحت اداره‌مزده بولونان «قوریه دوریان» غزته‌سنده
عریض و عمیق بحث ایتمش ایدك . نقش بر آب کبی کچدی .
آلدیران اولمدی . حالبوکه بویله برقانونك فقدانی هر کون
دها بشقه براهمیتله آکلاشیلیور .

بز آل عثمانه شدتله محتاجز . بو دولت پادشاهسز اولماز .
و بو دولتده آنجق آل عثماندن بر فرد نجیب حکمدار
اوله بیلیر . بو جهتلری تطویل ایتمیه‌لم . بو متعارفهٔ مایه‌نی
آشاغی یوقاری هرکس تصدیق ایده‌جکندن بو بابده اجاله‌ٔ
قلمی زائد کورورم .

بو خاندانی حسن محافظه بر وظیفهٔ مایه‌در . دنیاده
هر شيء تنظیم ، هر ماده برقانونه ادخال ایدلدیکی حالده ،
مع التأسف ، خاندان حکمداری‌یه عائد خصوصات مهمل
براقلمشدر . اوروپا خاندانلرینك مکتوب ویا غیر مکتوب
قانونلری ، عنعنه‌لری ، ضابطه اصوللری ، عادتلری ، انتظاملری

وار ایکن تأسف اولنور که بزده بوجهت دخی ـ برچوق خصوصات کبی ـ اونوتلمش قالمشدر .

خاندانك عظمتی ، شوکتی ، حشمتی ، نفوذی طرفداری یز . ارکان سلطنتی فاتحلر ، یاوزلر درجه‌سنده کورمك ایسته‌رز . دولتله ، ملتله خاندانك منافعی بردر . آل عثمان نه‌قدر متکامل ، صاحب سجیه ، مترقی ارکاندن مرکب اولورسه دولتده اودرجه ذی وقار اولور. نتیجه: عثمانلی دولتی عثمانلی خاندانه مربوطدر و بزده یاپیله‌جق ترقیاته یوقاریدن ، مقام سلطنتدن باشلامق اقتضا ایدر . شوراسنی صورت مخصوصه‌ده سویلیه‌لم که خاندان سلطنت قانوننده مقصدمز، معنای عادیسیله ، دولتك قوهٔ تشریعیه‌سندن کچمش بر قانون دکلدر . خیر ! آلدانیلمسون . اعیاندن رشید عاکف پاشا حضرتلرینك، اومجلس عالیده، کمال جرأتله تکلیف ایتدیکی کبی علی العاده بر قانونك تنظیم وتطبیقی طرفداری دکلز. بوقانون ـ یاخود بونامی تبدیل ایله بر بشقه‌سنی بوله‌لم ـ مقام سلطنت طرفندن رأساً و مجلسلردن کچمه‌دن تنظیم و تطبیق اولونملیدر. پادشاه عائله‌سنك وملتنك رئیسیدر . هریرده قاعده بودر . بزم حقوق غیرمکتوبه‌مزده و عنعنه‌لرمزده‌ده بویله‌در . ذاتاً

بشقه درلوده اوله‌ماز . خاندانك ضبط و ربطی حقوق حكمداريدن اولمليدر .

ملت خاندان اعضاسنه (قادين، اركاك) معاش ويريور. بو تخصيصات عرف وعادات وقانون اساسی موجبنجه تكاملی عمومی آلتنده‌در . نعمت كلفته كوره اولور قاعدهٔ اصوليه‌سی موجبنجه ملتك‌ده خاندان اوزرنده بر حقی اولمق كركدر. بو حق شوندن عبارتدر: آل عثمان وقار وعظمتنی دائما محافظه وهر وقت ملته حمايه‌سنی رايكان ايده‌جك بر موقع شوكتده بولونه‌جقدر. ايشته بونی طلب ملتك بر حق مشروعيدر. ملت پادشاهلرينی بيوك بر موقعده وبحق وظيفهٔ سلطنتی ايفايه قادر بر اهليتده كورمك حقنه مالك دكلميدر؟ بو اويله لطيف بر حقدركه كرك حكمدار ، كرك عائله‌سی افراد ملتك كندی اوزرلرنده بويله بر حقلری اولديغندن پك ممنون اولمليدرلر .

هر يرده ، خاندان اركانی ، خاندان قانوننه تبعيت شرطيله ، پرنسلك ويا پرنسسلك حقوقندن مستفيددرلر. بو قانونه عدم تبعيت صفت نجابتك وبونلره اضافةً معاشك ومخصصاتك ، رتبه‌نك، نشانلرك ، شرفلرك ، مأموريتلرك زوالنی اقتضا ايدر . هابسبورغ خاندانندن پرنسلكدن صرف نظر ايدوبده خاندان قانونی ورئيس عائله‌نك رضاسی

خلافنه فرومایه‌لر ایله تأهل ایدن آرشیدوقلر واردر . دیکر خاندانلرده‌ده بوکا یقین مثاللر بولونه بیلیر .

هر شهزاده، صیقی برضابطه ایچنده، حرکات وسکناتی بعض قیوده تابع بولنور .

مثلا روسیه‌ده، آوستریاده، آلمانیاده برحکمدار اولادی رأی خودی ایله أولنه‌مز . هر ایسته‌دیکی قادینه دست ازدواجنی اوزاته‌ماز . کفوی اولمیسان ، ولو پرنسس اولسون ، برقادین ایله عقد مقاولهٔ ازدواجه قادر دکلدر .

کذلك برشاهزاده ایسته‌دیکی یره کیده‌مز ، کیره‌مز. آرزو ایتدیکی صنعته توسل ایده‌مز . مثلا دکان آچه‌ماز. کندیسنی هرموضعده کوسته‌ره‌مز . هرکسك ، خصوصیله رجال سیاسیه‌نك مجلسلرینه ملازمت ایتمك اقتدارینی حائز دکلدر . دائره‌سنی پك کوچك طوته‌ماز. وقس علیه البواقی. آنلرك آمری ، ضابطی ، بالذات رئیس عائله اولان حکمدارلردر . حکمدار امثاله استناداً ، یاخود مکتوب نظاماته توفیقاً ایسته‌دیکی مجازاتی ترتیب ایله راحت طورمیان اقرباسی حقنده تطبیق ایده‌بیلیر . مقام سلطنت دیوانی ، مجلسی ، ارکان سلطنتك ازدواجی مسئله‌سیله ، ادارهٔ ، سیاسهٔ ، اشتغال ایدر . هردرلو احتمالاتی درپیش ایدرك مدلل راپورینی عتبه‌یه عرض ایدر .

الك مهم بر جهت ارکان سلطنتك تحصیل و تربیه‌سیدر.
معلومدرکه شهزادکان وسلاطین آحاد کبی تربیه ایدیله‌مز.
چونکه احادك تحصیلندن الك باشلیجه مقصد کچینه بیلمك
ایچون لازم کلن معلوماتی اکتسابدر. حالبوکه خاندان
ارکاننك کچنمه‌لری برمسئله تشکیل ایتمز. اوحالده بونلرك
اوقویه‌جقلری علوم وفنون محدوددر. بونلره، بالآخره،
وظیفهٔ نجیبه‌لرینی حقیله ایفا ایده‌بیلمك ایچون بشقه درلو
علوم وفنون لازمدر. هرشهزاده، پدرینك آرزوایتدیکی
کبی، تحصیل کوره‌مز. بونلرك تعلیم وتربیه‌لرنده برغایه
تعقیب ایدلملیدر.

بونلك کبی ارکان سلطنتك نه‌صورتله وقت کچیره‌جکلری،
نه‌ایله مشغول اوله‌جقلری پك اساسلی برمسئله‌در.

بونلر دوشونلمز وحرکات وسکنات برنظام تحتنه آلنماز
ایسه بر آنارشی حاصل اولور وبونکده نتیجه‌سی «دوژه‌نه‌
ره‌سانس» تردیدر!

انصاف ایله دوشونه‌لم: هیچ براصوله، هیچ برقاعده‌یه
مربوط اولمیان بر عائله افرادی نصل تردی ایتمز؟ بویله
بر آدم نصل وقتنی کچیرر؟ جانی صیقلمازمی؟

بوزاده، بن، کمال عجزمله، ارکان دولته، ملته،
هپمزه بیوك برقباحت اسناد ایده‌جکم. بز خاندان عثمانه

باقیيورز . اوته‌دن بری رأس كاره كلن رجالمز (؟) بونی دوشونمه‌مشلر . شهزادكان پك معذوردر . بونلره برخط حركت تعيين ايدلمامشدر . نه ياپه‌جقلری ، نصل تربيه كوره‌جكلری ، نصل ازدواج ايده‌جكلری ، بالآخره چوجقلرينی نصل بيوته‌جكلری ، نه ايله مشغول اوله‌جقلری ، نره‌لرده طولاشه‌بيله‌جكلری ، كيملر ايله كوروشه‌جكلری اصلا تعيين ايدلمامشدر . آنارده نه ياپسون ؟ تكرار ايدهم : خاندان موجوديت مليه‌مز ، — دها اوته‌سنه كيديورم — بتون عالم اسلامك موجوديتی اعتباريله بزه الزمدر . بزم رجالمز ايسه اصلا بوجهته احالهٔ نظر ابتصار ايتامشاردر . تركيه‌ده ، بر پادشاه ، پك بيوك فنالق ايده‌بيله‌جكی كبی ، پك بيوك ايلكده ايده‌بيلير . تاريخمز بونك امثالی ايله طولودر . اوحالده شهزادكانمزه انی باقوب انی ، بيوك ، اولوالعزم ، پادشاهلر يتشديرمك چاره‌سنی نه‌دن تحری ايتميورز ؟

خاندانك قانونی اولماسی هر نوع سربستی‌يه محل ويره‌بيلير . بوندنده پك بيوك فنالقلر ظهور ايدر . حيثيتی محل شيلر اولور . اركان سلطنتدن برينك بر مناسبتسز حركتی دولتی ، ملتی ، اسلاميتی پك كوچولتور .

عقلمه برچوق مسئله‌لر كليور : بونلرى بر صورت « آفاقيه » ده (Objectif) موضوع بحث ايده‌جكم. مقصدم « انفسى » (Subjectif) دكلدر . هيچ بر كيمسه‌يه ايما واشارت ايتميورم . خفى برمطلبم‌ده يوقدر . شو نقطه‌لره عطف اهميت بيوريكز :

بوكون اركان سلطنتدن برشهزاده پس پايه بر آدمك قيزينه وارەبيليرمى؟ كذلك برسلطان فرومايه برخرستيانى مسلمان ايدوب آنكله ازدواج ايتسه جائزمى؟ برشهزاده‌يى پدرى قاتوليك پاپاسلرينك قاضى كوينده‌كى مكتبلرينه ويا برمناستره براى تحصيل كوندرسه عجبا جائز اولورمى؟ بر شهزاده غلطه بورسه‌سنده برمبايعه‌جى دكانى آچه‌بيليرمى؟ برسلطان زوجى ايله برابر اوروپاده قافه قونسەره دوام حقنى‌حائزميدر؟ برشهزاده مناسبتسز بريره كيدوب سرخوش اولسه بوكا ضابطه مداخله ايده‌بيليرمى ؟ بو وبو كبى اسئله‌نك تزييدى قولايدر. عجبا بوكبى مواد ـ كه هركون بويله موادك موضوع اوله‌بيله‌جكى احتمالات قارشيسنده بولنيورز ـ برمجله‌يه داخل اولماملى‌ميدر ؟ ارث ، فنده ، مهم بربحث تشكيل ايدر . هله اوروپا حكمدار عائله‌لرى بوكا پك چوق باقار. حكمدار اولادى بهمه‌حال حكمدار اولادى ايله ازدواج ايده‌بيلير . بويله اولماز ايسه تأهل

« مورغاناتيق » اولور ؛ يعنى بو اجتماعدن حاصل اوله‌جق
اولاد پادشاه اوله‌ماز . نته‌كيم اليوم آوستريا ـ مجارستان
ولى عهدى آرشيدوق فرانچ فرديناند غير مستحسن بر
صورتده بر اصيل قادين ايله ازدواج ايتديكندن لاحق
ايمپراطور فرانسوا ژوزه‌ف حضرتلرى مشارٌاليه رسماً
يمين ايتديروب حرمنى ، جلوسنده ، ايمپراطوريچه اعلان
ايتديرميه‌جكنى وچوجقلرينى مقام حكومته ايصال تشبثنده
بولونميه‌جغنى تحت تأمينه آلمشدر . و ولى عهدك حرمنه
وچوجقلرينه هوهنبه‌رغ عنوان اصالتنى بخش ايتدكدن
صكره پرنس فرانسوا ژوزه‌فى ايكنجى ولى عهد اولمق اوزره
شمديدن تعيين ايتمشدر . اصالت ايكى طرفدن كلمه‌ليدر .
بناءً عليه ، بزده ، اركان سلطنتك ، تأهلى مسئله‌سى جداً
جاى نظردر . اسارت الغا ايدلديكندن بوندن صكره لازم
كلن جوارى‌ده بولونه‌ميه‌جقدر . بو ايشلر نصل حل ايديله‌جك؟
كذلك دولتك بودجه‌سى ، ملتك طاقتى شهزادكانك تعدد
زوجاتنه مساعدميدر ؟ ظن ايدرم كه بر اسر نامه ايله خاندان
آره‌سنده تعدد زوجات منع اولونه‌بيلير . و آنجق بو سايه‌ده
تركلر بر ايمپراطوريچه‌يه و پرنسسلره نائل اوله‌بيليرلر . ترك
ملتنده آرتق تعدد زوجات قالمامشدر . احتياجات حاضره

بوکا مانعدر . اوحالده خاندان سلطنتك بوندن صکره بو اصولی ترك ایتملری طبیعی اولور .

شهزادکانك هر یرده کندیلرینه مخصوص مشغولیتلری واردر . مشغولیتسز حیات قابل دکلدر . عدم اشتغال تردیانی استلزام ایدر . صوکره قاباقده ملتك باشنده پاطلار . عسکرلك و کمیجیلك شهزادکانك طبیعتیله سلوك ایده‌جکلری مسلکلردر . بر شهزاده عسکر اولمق اوزره یتشدیرلملیدر . دیه بیلیرم که ارکان سلطنت بوندن بشقه بر شیئده رغبت ایده‌مز .

خاندان مکتبه ، مدرسه‌یه ، معلمه ، مربی‌یه ، ایشه ، مشغولیته ، جمعیته ، دوسته ، سیاحته ، احبابه ، زوجه‌یه محتاجدر . بونلر حوائج ضروریه‌در . حالبوکه مع‌التأسف آل عثمان بونلردن پك محرومدر . وبو محرومیت کیت کیده کندیسنی شدتله کوستریور . اکر بویولده کیدیلورسه هیچ کیمسه‌نك خوش کوره‌میه‌جکی احوال تحدث ایده‌جکدر .

تخصیصات مسئله‌سی سریع بر صورت حلیه‌یه اقتران ایتملیدر . بو کیدیش کیدیش دکلدر . اصول وراثت اصلاح اولونملی وشهزادکان وسلاطین صنفلره تقسیم ایدلملیدر . بن ، کمال عجزمله ، شهزادکان ایچون « مالکانه » اصولی طرفداری‌یم . ارکان سلطنتك بعضیلری وصی‌یه محتاجدر .

هر حالده جمله‌سی امور مالیه وذاتیه‌لرینك اداره‌لری ایچون کتخدالره محتاج بولنیورلر. هر شهزاده‌نك، دیگر خاندانلرده اولدیغی کبی، عسکری، ملکی معیتلری اولملیدر. شهزادگانه بر حق عظمت ویرملی‌یز. بشقه چاره یوقدر. بونك خارجنده‌ده بر امکان فلاح کوره‌میورم.

بر خاندان قانونی بر شهزاده‌یی طوغدیغی کوندن ارتحالی دقیقه‌سنه قدر تعقیب ایده‌جك برچوق موادی احتوا ایدر. تشریفات، حیثیت، منازعات، دیونات، حقوق شخصیه، تربیه وتعلیم، اشتغالات روز مره، تولدات، تناکحات، وفیات، اصوله رعایتسزلك، ارکان سلطنتك جرم ارتکاب ایده‌بیلمسی احتمالی، قانونه عدم رعایتدن طولایی ترتیب ایدیله‌بیله‌جك مجازاة کبی برچوق مسائل بویله بر قانونده مندرج بولونه‌بیلیر. بوندن صکره بو قانونك ذات حضرت پادشاهی طرفندن تطبیقنی تسهیل ایچون بر هیئت، بر دیوان حکمداری لازمدر. بتون بو نازك نقاطك شرح وتفصیلندن صرفنظر ایدیورز. بونلر عائله آره‌سنده، سرایك درت دیواری ایچنده دوشونیله‌جك، مناقشه ایدیله‌جك، بالآخره نظام شکلنه قونه‌جق ماده‌لردندر. بونلردن خارجده بحث ایتمك بیله بر آز موافق دکلدر. بزی بو مقاله‌یی یازمغه ـ دها طوغریسی نشر ایتمکه ـ سوق ایدن سبب ایسه اولو-

ةالابصارمزك شمدی‌یه قدر بو مسئله‌یی موضوع بحث ایتمامشلردر. کندیلرینی بر آز «آله‌قتریزه» ایتمك ایچون بوسوزلری یازییورز. شوراسی‌ده اونوتماسونکه ملتك‌ده خاندان اوزرنده برحق مشروعی واردر. بلکه بومقاله‌نك تحریری اوحقك بروجه استعمالیدر.

بز اسباب هزیمتمزی یالکز عسکرده، عسکرك ضبط وربطنده آرامغه آلشمشز. مادیاتدن ایلریسنی پك کوره‌میورز. بوحال شایان تأسفدر. ضعیف نقطه‌لرمزی هر یرده تحری ایتملی‌یز. دولتمزك قوی اولمسنی، ملتمزك زنده وتوانا بولنمسنی آرزو ایدیورز، دکلمی؟ اوحالده نیچون ملتك سرتاج ابتهاجنی تشکیل ایدن مقام سلطنت و خلافتی اونوتیورز؟ اصلاحات وتنظیمات اورادن باشلامق لازم کلیر. آنجق اوراسی قوت بولور ایسه ملتده حق بقاسنی استعمال ایدر. اوراسی عظمت وحشمت لایقه‌سنی اکتساب ایدرسه ملتده تعالی ایدر. کمال جرأتله تکرار ایده‌رم: اصلاحات، بزم مملکتمزده، یوقاریدن باشلار واورادن باشلامق دها معقول، دها طبیعیدر. ملتك رأسی خاندان عثمانیدر. الك زیاده نظر اهتمامزی جلب ایده‌جك اولان مسئله‌ده، لاشك، اوآل نجیبه، آنك بقاسنه، موجودیتنه حیثیتنه تعلق اولان مسئله‌در. بوقانونك تنظیمی ملت ایچون

اولدیغی کبی ، عینی خاندان ایچون ده محض نعمتدر. اکر دولت پایدار اولماز ایسه بو آنجق خاندانك پایدار اوله‌مامسندن ایلری کله‌جکدر . آل عثمان محتاج تنسیقاتدر . بویله اولمازسه، ایلری‌ده ، مبارزهٔ حیاتده ، عثمان غازینك اولاد واعقابی پك مشکل برموضعده بولونه‌جقدر. بونلری تشریح ایتمك ایسته‌مم . آتیسی پك دلخراش اولور .

مأمورين قانونى

مشروطيت چوقدن اعلان اولندى. ١٠ تموز تاريخندن برى ادارى موفقيتسزلكلر بربرينى ولى ايتدى. هر كون يكى بر بجرقسزلق، هر كون يكى بر مغلوبيت اداريه قارشيسنده بولندق. ولايتده دقيقه‌ده بر حكومت منهزم اولمقده‌در. شو اوچ دورت سنه ايچنده ولايتلرمزده ماهيتى اعتباريله پك مهم اختلالات سرزدهٔ ظهور اولدى. يمن، آرناؤدلق، ولايات شرقيه، حوران، الى آخره، متعدد دفعه‌لر مركزه قارشى اعلاى لواى عصيان ايتدى. هر طرفده مأمورلردن شكايت ايدلدى.

مع التأسف بو آثارشينك اسباب مولده‌سنى، پسيقولوژى اعتباريله سوائقنى دوشونن اولمدى. هله رأس كارده بربرينى تعقيب ايدن قابينه‌لر اصلا بويله بر تدقيقاتده بولونمه‌نك لزومنى آكلايه‌مديلر.

اهالى مأمورلردن كمال شدتله شكايت ايديور. مأمورلرده اهالينك آزمه‌سندن، غليانندن، قوماندا دوشكونلكسندن پك اساسلى بر صورتده شكايت ايتمكده‌درلر.

اهالیـده‌ده ، مأمورین‌ده‌ده بز بعض مرتبـه حق کوربیورز. یالکز بوایشده برحقسز وارسه اوده « ادارهٔ مرکزیه » در .

تأسف اولنورکه اتحاد وترقی جمعیتی استبداده نهایت ویردیکی زمان شکل حکومتك تبدلی شکل اداره‌نك تبدلنی استلزام ایتمدیکی قاعدهٔ حقوقیه‌سنی آکلایه‌مدی. فرانسه‌ده برچوق دفعه‌لر طرز حکومت دکشمش ایدی. فقط اصلا اداره دکشمه‌دی. عینی مأمورین موقعلرینی محافظه ایتدیلر. شکل حکومت بشقه، اداره بشقه‌در . کذلك ، ینه جداً تأسف اولنورکه ، سعید پاشا قابینه‌سنك استعفاسندن وبناءً علیه اتحاد وترقینك سقوط موقتندن صکره ، غازی احمد مختار وکامل پاشالرحکومتلری آزچوق تقررایتمش اولان اداره‌یی بتون بتون اخلال ایتدیلر .

مملکتمزك غریب برتجلیسی‌وار: اوته‌دن بری مأمورین، رأس اقتدارده بولنان کیمســه ویا هیئتلرك آجنته‌سی تلقی اولنور . اداره ، حکومت مســئله‌لری ایسه بو مســئلهٔ اساسیه‌نك قارشیسنده اهمیتلرینی بسبتون غائب ایدیورلر ! بر یره برمأمور کوندرلدیکی زمان اورانك اداره‌سندن ، رفاهیتندن ، اعمارندن زیاده ، مسائل حربیه نظراعتباره آلنیور .

بوپسیقولوژی ، مأمورلری ـ تعبیرمز معذور کوروـ
لسون ـ « دهمورالیزه » ایتمشدر. مأمور کندیسنی کوچك،
پك کوچك کوربیور ؛ برفرقهنك ، براقلیتك آجنتهسی،
واسطهٔ اجرائیهسی ، بندهسی تلقی ایدیور. بونك اخلاق
وسجایایه تأثیری کلیدر. مأمور، بوندن طولایی، استقلالنی،
حیثیتنی ، وقارینی ضایع ایدیور . اجراآتنده هدفی ،
غایهٔ املی ، اداره دکل ، مافوقك احتراصات سیاسیهسنی
تطمین در . والی بك افندی ، درت ال ایله فرقهسنه
صاریلیور . چونکه فرقه منافعی ولایت داخلنده مدافعه
ایدلمز ایسه حکومت دوشهر ، حکومت دوشهر ایسه
هفتهسنده کندیده عزل ایدیلیر .

هرولایتك آشاغی یوقاری ایکی والیسی واردر: بری
برفرقهدن ، دیکری دیکرندن . مملکتمزده کمال سهولتله
حادث اولان انقلابلردن بری دها یاپیلور یاپیلماز مخالف
والی اشیالرینی حاضرلار ، تدارکاتنی اکمال ایدر. ولایته
کیدر. یرلشدکدن برقاچ آی صکره برانقلاب دها اولور؛
اسکی والی بامضبطه اهالی طرفندن طلب اولنور ...

پولیس قومیسرلرینه وارنجهیه قدر، بالجمله مأمورین،
هپ بوامید واندیشه ایچندهدرلر . بو صورتله مملکتده
حکومت آرتق کندیسندن احتراز ایدیلیر برهیئت عالیه

حالنده بولونیور . طشره‌ده ملکهٔ سیاسیه‌لری پك اوقدر ایلریده اولمیانی اشراف ومتغلبه و آنلرك بورایه کوندردکلری مبعوثلر تجربهٔ طالع وارائهٔ سطوت ونفوذ ایچون والیلری، متصرفلری عزل ایتدیرمکه قالقیشیرلر موفق اولور اولماز، آنلره مخالف اولانلر ، هردرلو وسائطه توسل ایله ، اقتدارلرینی کوسترمك ایستیورلر. بوندن اویله عمیم النتائج برهرج ومرج چیقیورکه ، ایشته ، سقوط اداریمزك الك اساسلی سببی بودر .

مأمور بویله اولماز . اهالی بویله اداره ایدلمز .

بوراده ، رأس کارده بولونانلره غایت Cynique بر توصیه‌ده بولونه‌جغم. رأس کارده ادامهٔ موجودیتی آرزو ایتمك برفرقه ایچون پك طبیعیدر . بوکا اعتراض اولونه‌ماز . دنیاده هرشیئ حق بقاسنك استعمالیله ادامهٔ موجودیت ایدر . بناءً علیه اتحاد وترقینك پایدار اولمق تمایلی پك منطقیدر . فقط اتحاد وترقی ویا سائر فرقه‌لر رأس کارده قالمق مأمورینی ایستدکلری کبی سیاست آجنته‌سی اتخاذ ایتملرنده آراماملیدرلر. بردفعه زمام حکومت ألده‌ایدیلورسه، اووقت ، اوقدر وسائط و آلات بقایه دسترس اولونمش اولورکه مأمورلر ایله Spéculer ایتمك پك تنزل صاییلیر! مأمورلری بویله اداره ایتمك ، برفرقه ایچون ، اوزرنده

بولونديغی دالی كسمك ديمكدر . چونكه ، ايركج ، سوء اداره ، ولاياتك آنارشيسی عصيانلره ، قياملره ، هيجانلره وكونا كون اويغونسزلقلره سبب اولور . بونك نتيجه‌سی ايسه ، بالطبع ، حكومتك وآنك ضمننده‌كی فرقه‌نك سقوطيدر. دها ايلريسنه كيده‌لم . سقوط ايدن يالكز قابينه وپارتی دكلدر ؛ دولتدر ، ملتدر . نته‌كيم حال حاضرده بوسوائق روحيه‌دن طولايی وطن ، مملكت سقوط ايديور ! عمليات نيشتريی ألمزه آلمی بوغانغرەنی ايی بر صورتده تميزله‌مليز . بونك بشقه درلو برچارۀ تسويه‌سی يوقدر . بو ياره بشقه وسائطله قاپانماز . كردستان و ارمنستان آرناؤدلغی تعقيب ايدر. آرقه‌دن‌ده ولايات عربيه مسئله‌سی چيقارصكره پارتيلر اجرای حكومت ايده‌جك الكا بوله‌ماز.

كلەلم مأمورين بحثنه : ايشته مأمورلر فرقه‌لرك دكل، هيچ بروقت ماهيتنه خلل طاری اولميان حكومتك آجنته‌لری تلقی اولونه‌رق احوال و سكناتی برمجلۀ قانونيه‌يه درج ايدلمليدر . حكومت ديمك مأمورين ديمكدر . مأمورين حكومت طرفندن ، حكومت ايچون يتشديريلير .

مأمورلر حكومتدن ، حكومت مأمورلردن بعض تأمينات طلب ايتمكده حقليدرلر .

مأمور حكومتك واسطۀ اجرائيه‌سيدر . بو اعتبار ايله

حریتی ، بردرجه‌یه قدر منسلبدر . اوامر حکومته صوك درجه انقیاد ، شخصیاتدن ، اجراآت عندیه‌دن توقی ، محافظهٔ وقار برمأمورك وظائف اصلیه‌سندندر .

کذلك برمأمور حکومته وقف نفس ایتدیکندن وآندن بشقه بر یرده ایش کوزه‌میه‌جکندن رأس کاره کلن ومحضا پولیتیقه ایجاباتی اوله‌رق موقعنی احراز ایدن سیاسیونك رأی خودیله عزل اولونمقدن بری اوله‌بیلمك ایچون بعض تأمینات ایسته‌مکه حقلیدرلر . مأمور مصون عن التعرض اولملیدر . بوکا اهالی تعرض ایده‌مدیکی کبی آمرلری ده تعرض ایده‌مامليدر. اکر بونلرك حکام کبی لاینعزلکلری اولماز ایسه اووقت اداره ، برادارهٔ کیفیه‌دن بشقه برشي اولماز . حکومت اونوتیلور، بشقه احتراصات میدانه کلیر.

مملکتمزده هرشیٔ افراطه اوغرایور . اوقدر چوق مأمور تبدیل ایدیلیورکه باب عالی جوارنده‌کی محله قهوه‌لری بونلرله لبالب طولیدر . عائله‌لر پریشان اولیور ؛ مأمور چوجقلری تربیه ایدیله‌میور ؛ طرز معیشته خلل کلیور . اسکیدن قالمه قیافتی پك مکمل ، سلامت فکره مالك برچوق مأمورلر بیلیرایدك‌که بوکون طرز اداره‌مزك سببیت ویردیکی « مهاجرت » اصوللری ایجاباتندن اوله‌رق پریشان حال ، فکرآده زواللی ، قپو قپو، باب عالیده ویا

سائر دائره‌لرده طولاشیورلر . بونلرده نه اخلاق ، نه سجیه ، نه جدیت قالیر ؟ زواللی قائممقاملر ، بیچاره متصرفجقلر ، بی مجال کوچك مأمور ، لاغر مستخدملر! بونلر یانغیندن قورتولمش بی وایه‌لر کبی طولاشیورلر. باب عالیده هیچ بر فکره ، هیچ بر اصوله تابع اولمیان مأمورین اداره‌لرینك بازیچهٔ احتراصاتی اولیورلر .

دولت نصل مأمور ایستیور ؛ مأمور نصل یتشیر ؛ نصل خدمت دولته داخل اولور ؛ بالآخره نه وجهله ترقی ، تقاعد ، عزل ، طرد ، تجزیه ایدیلیر ؛ آمر ایله مأمور بیننده‌کی مناسبات نه‌دن عبارتدر؛ مأمور آمرك ظلمندن ، آمر مأمورك رخاوتندن ، سوء معامله‌سندن نصل احتراز ایده‌جکدر ؛ مأمورك استقبالی نصل تأمین اولونه‌جق؟ ایشته سزه بر آلای مسئله ! بزده بو خصوصده اصول یوقدر. الده‌کی تك توك قانونلر تطبیق ایدلمامکده‌در. قادروده یوقدر. نصب مأمورین برامر کیفیدر. قاریه‌ردن اولمغه حاجت یك اوقدر اولمسه کرکدر .

قوتلیلر هردرلو اصولك فوقنده اوله‌رق ، هر نوع مأموریته نصب اولنورلر. عاجزلر هردرلو حقوق مکتسبه‌لرینی ضایع ایدرلر . ظن ایدرم‌که بوقدر فنا اصوللر (هایتی) و(لیبه‌ریاد)ه بیله کورولمامش شیلردندر .

هر دولتده مأمورين قانون وقوانيني واردر . آمرلر رأى خودلرى ايله قرق ييللق برمأمورى قوللندن طوتوب آتهمازلر . كذلك بر مأمورده مافوقنه قارشى قصورده بولونهماز . محاكم اداره منتظمدر . محاكم ادارهسى اولميان آنغلو ـ ساقسون مملكتلرنده ايسه محاكم نظاميه مأمورين محاكماتنى كمال حقانيتله كورزلر . مأمورلرك استقبالى تحت تأمينده‌در . برمأمور برمدت صكره عائلهسنك سوقاقلره آتيلميه‌جغندن اميندر . بر كنج بعدالمسابقه مسلكه داخل اولديغى آرتق استقبالى دوشونمز . محافظهٔ ناموس وسعى واقدام ايله ، آتيده ، هيچ برفلاكته معروض اولميه‌جغنى بيلير . ايشته بويله حر ، حر انديش ، استقبالندن امين ، ذى وقار مأمورلر ايله ايش كورمك ممكنـدر . بالعكس آمرندن قورقار ، زيردستاندن احتراز ايدر ، استقبالندن نوميـد ، پارهيه محتاج ، بى اقتدار مأمورلر ايله نه ياپيلق قابل اولور ؟

حكومتمزك مأمورين حقنـدهكى اصـوللرى ، قبول اولونمش اساسلرى اولمليدر . وبزده مأمورين قانونى بلكه قانون اساسيدن دها مهمدر . قانون اسـاسى بر شكلدن عبارتدر ، مأمورين واداره قانونلرى ايسه اساسدر .

آلمانيا و آوستريادهِ پك مكمل مأمورين قانونلرى

واردر. اعضاسندن بولندیغم پارس مقایسهٔ قوانین جمعیتنك بوندن برسنه اوللكی تدقیقاتنده پك شایان استفاده شیلر کوردم. برده آنلری احوالمزله مقایسه ایتدم. طوغریسنی سویلهیهیم بكا برفتور کلدی. اصول یوق، قاعده ونظام یوق، ایشلرنده اطراد یوق! بز بویله برآنارشیق قفا ایله نصل بوملکی اداره ایدهجکز؟ حق بقامزی مدافعه ایتمك ایستیورز. بو یالکز طوپ وتفنك ایله اولماز حسن اداره لازمدر. شرق مسئلهسی، کراراً ومراراً سویلدم، بر ادارهسزلك مسئلهسیدر.

حکومتك بوبابده هیچ برتشبثده بولونمدیغنی پك بیوك بریأس ایله کوریبورم. آرهصره قومیسیونلر تشکل ایدیور. اجتماعلر وقوع بولیور. لایحهلر قلمه آلنیور! بونلر هپ بوش. بوایش بویله اهمال ایدیلهجك شیلردن دکلدر. بالکه هیئت حاضره تضییق نتیجهسی برموقت قانون اعلان ایدر. فقط مع التأسف مسئله بوندن عبارت دکلدر. اساسلی بر انقلاب اداری یه محتاجز. بریکی دورهٔ تنظیمات باشلامالیدر. ضوپراقلرمزه وارث اولانلر اورالرده اول باول یکی بر اداره تأسیسی چارهلرینی آرادیلر. اشغالدن برایکی سنه صکره ولایات سابقهمزده برپشتهلق حادث اولدی. سابق (طونه) ولایتی بوکون لاحق عثمانلی ایمپراطورلغنی پریشان

ایدیور . بزده ، مشروطیتك اعلانی اوزرینه ، اداره
خصوصنده ، آنلری تقلید ایتملی ایدك . تدریجی و قاعدهٔ
تکامله موافق بر صورتده ادارهمزی اصلاح الك برنجی
وظیفهمز اولدیغنی بیلملی ایدك . مأمورینیده آکا کوره
تنسیق ایتملی ایدك . حالبوکه باجمله قواعد عقل وحکمتی ،
اصول حکومتی ، امثال حقوقیهنی برطرفه براقهرق عجیب
و هولناك بر تنسیقات یاپدق ، نتیجهسی اوروپادن طردمز
اولدی . بودهشتلی یومروق ایله بیدار اولهبیلیر ایسهك
کندمزی بختیار صایارم. فلاکتك اداری اسباب روحیهسنی
آراشدیرهلم . چارهلر تحری ایله حق بتامنك استعماله
باقهلم . وقتمز پك طارالمشدر. هر نهده ایسه اذان طوپی
آتیلهجقدر .

اداره‌ٔ ملك قانونى

ولايت قانوننك «وضعيتى» نه اولديغنى پك بيلەميورم.
الحاصل هنده هانكى قانون ايله ملكمزك اداره ايدلديكى
حقندەده شبهه ايدر ايسه‌م ظن ايدرم كه معذورم. كذلك
الده موجود قانونلرك هانكى اقسامى تطبيق اولونمقده،
هانكى اقسامى مهمل براقلمقده‌در؟ بورالرينى‌ده بيلمز ايسه‌م
ينه معذورم؛ چونكه، بو جهتلرى بن بيلمديكم كبى حقوق
اداره معلملرى‌ده بيلمز؛ داخليه ناظرى‌ده پك بيلمز؛
بلكه تنظيم قوانين ايچون آره صره طوپلانان قوميسيونلر
اعضاسى‌ده بيلمز.

بو قانونلر نه‌دن تطبيق اولنه‌ميور؛ اهالى نه‌دن ممنون
دكل؛ عصيانلر نه‌دن توالى ايديور؛ بو عجز و مسكنتك
اسبابى نه‌در؟ بورالرينى بر چوقلرى آراشديرمغى بيله عقله
كتيرمه‌مشلردر. هله داخليه نظارتمز ــ قالوا بلى‌دن برى ــ
بو جهتلره اماله‌ٔ نظر دقت ايتمه‌مشدر. نتائجى تعميم پسيقولوژى
خطالرينه دوشونيور. مزاج آشنا بولونمامقلغمز بزى
ورطه‌دن ورطه‌يه سوروكليور. بر طبيب نفوذ نظريله خسته‌لغى

تشخیص عقلمزه کلمیور . اهالینك خاصیتنی ، قابلیتنی ، هر نوع احتیاجاتنی اصلا دوشونمیورز . اصوللرمزك فنالغی هرکون یکی فلاکتلره سببیت ویردیکی حالده بز اصلا بونلرك پسیقولوژیق جهتلرینی تدقیق ایتمیورز .

ایشی بیلمامك مختلف ظنونه محل ویریور. مرکزیت و عدم مرکزیت اختلافلری هپ بو نوع بر جهالتك نتیجه‌سیدر . حالبوکه قابلیت واحتیاجات اهالی بر آز تعمیق ایدلسه‌ایدی، هیچ شبهه‌سز، بویله فرضیه‌لره امکان قالمازدی.

سابق ولایت قانوننك بر چوق فوائدی ، بر چوق مضراتی اولمشدر. فوائدی اولمشدر ، چونکه ، تنظیماتدن بری دولتی آیاق اوستنده طوتان ولایت قانونیدر. مضراتی اولمشدر ، چونکه ، متنوع ومختلف اهالیمزك عینی دساتیر اداریه‌ایله تأمین رفاهیتی قابل اولمدیغندن، بوقانون، برچوق یرلرده حکمنی ایفا ایده‌مه‌مش، بناءً علیه قدر واهمیتی دوشمشدر.

ولایت قانونی یاپانلر یالکز فرانسه‌یی ، او یکنسق ویکملت مملکتی کورمشلر ؛ آندن اوته‌سنی کوره‌مه‌مشلر ، آکلایه‌مامشلردر.. کذلك مدحت پاشا ورفقاسی‌ده قانون اساسیمزی تدوین ایتدکلری وقت فرانسه (وبلچیقا) قانونلرینی کوره بیلمشلر ؛ بشقه قوانین اساسیه‌سنك

تدقیق و آنلرك ضمننده بشقه ملتلرك تحقیق امزجه‌سی پك اوقدر نظر ابتصارلرینی چکه‌مه‌مشدر .

بزجهالتمزده حالا اصرار ایدیورز . ناظرلرمز ، هر کون ، قانون تنظیمی ایچون قومیسیونلر عقد ایدیورلر. فقط عجبا احوال اهالینك تدقیقی ایچون بر تشبثده بولنیورلرمی ؟ شوراسنی‌ده سویلیه‌یم که سفارت سنیه واسطه‌سیله کتیرتلمش بر قانونك ترجمه‌سی قدر قولای بر ایش اولمیان خلقك تدقیق امزجه‌سی کیفیتی ایچون پك اوقدر آدممزده یوقدر. بز، اوروپانك اصوللرایله تدقیق و تفحص بیلمیورز. مملکتی جاهل کوزیله کوریورز . نظرمز نافذ دکلدر . آلایشه پك مجلوب و مغلوبز. خلاصه سطحی نظرز. فکرمجه قانوندن اول مزاجی تدقیق ایتملی یز؛ آندن اولده برایش نصل تدقیق ایدیلور، اصول تفحص نه‌در؟ بو جهتلری تأمین وظیفه‌سیله مکلفز .

بزم اهالیمزك احتیاجی ، اول باول ، — شوراسنی قطعیتله سویلیورم — اقتصادی واداریدر ؛ سیاسی دکلدر. بناءً علیه تأمین آسایش وتقرر حکومت ایچون ، هر شیدن مقدم بو جهتی دوشونملی یز . اکر اهالینك سویهٔ مادیه‌سی صعود ایدرسه احتراصات سیاسیه‌یه پك اوقدر محل قالماز. حالبوکه ، برعکس اوله‌رق ، اهالینك اقتصادی و اداری

احتیاجاتی تطمین ایدلمزسه اووقت احتراصات سیاسیه میدان آلور؛ تأمین رفاهیت ایچون اختلالدن، تقلیب حکومتدن بشقه چاره اولمدیغی خلقك ذهننه یرلشیر وبوندن کونا کون فنالقلر چیقار.

یالکز بزم ملکمزك دکل، هر مملکتك احوالنی تدقیق ایدیکز، هپ وضع ایتدیکمز بو دستورك تطبیقاتنه تصادف ایده جکسکز.

مرکزیت وعدم مرکزیت مناقشه لری صکره کله جك شیلردر. بونلرله اشتغاله شمدیلك نه احتیاج واردر، نه ده ضرورت. آندن اول مادةً تقریر امن وآسایش، تنظیم اداره کیفیتلری بزم ذهنمزی اشغال ایتسه کرکدر.

بز، مرکزیتکده، عدم مرکزیتکده علیهداری یز. یاخود — تعبیر غریبی ایله — هم مرکزیت، هم عدم مرکزیت طرفداری یز.

بزم اول و آخر تصویب و توصیه ایتدیکمز شودر: بوملکی اداره ایتمك لازمسه مناطق مختلفه ایچون «ادارهٔ محلیه» لر تنظیم ایتملی یز. روم ایلی فاجعه سندن اول، آرناؤدلق موضوع بحث اولدیغی وقت، اوراسی ایچون ادارهٔ محلیه توصیه سنده بولونمش و آواز آواز باغرمشدق. کذلك عربستان اختلاللری سرزدهٔ ظهور اولدیغی زمان

ينه عينى توصيه‌يى تكرارده تردد ايتمامش ايدك . وقايعدن بك چوق اول انتشار ايتمش اثرلرمله استشهاد ايدرم . تأسف ايدرم‌كه سويلدكلرمى آكلايان اولمدى . ينه ده تكرار ايديورم : مختلف ولايت كومه‌لرينى محلى اداره‌لر ايله اداره ايتمز ايسه‌ك حالمز خرابدر . اهالى شمديكى اداره ايله بختيار اوله‌ميور . بختيار اولمق شويله طورسون تكينه‌ميور . غناى سفالتده بوغوليور . يبانجيلر مال‌بولمش مغربى كبى بوحالدن استفاده ايديورلر . نتيجه : وطن متقاسمه‌يه اوغرايور ! بو اويقويه آرتق بر نهايت ويرهلم . اويانه‌لم . كوزمزى آچه‌لم . بو حربك اسبابنى تدقيق ايده‌لم . بوفلاكتى نه‌كبى ادارى تقصيرلرمز انتاج ايتدى ؟ بونلرينى كوزلجه آكلايه‌رق تصحيح مسلك قيدينه دوشه‌لم .

اى كهنه باب عالى ! سنك روح نائمنه ، اصحاب كهفه زحمت اوقوده‌جق اواويوشوقلغنه باقه‌رق سكا خطاب ايديورم . دولت ، سنك جسمك كبى ، دلك دشيك قالدى . سنى تخريب ايدن يانغينلر كبى ، ملى ، ادارى حريقلر وطنى‌ده ياقدى ، قاوردى . سن دها كنديكى تعمير ايده‌مامش‌سك ، نرده قالدى‌كه بوخراب وطنى ترميم ايده‌سك !... روحكى دكشدير ؛ اصوللريكى براق ؛ يكيلرينى

آل . اسکی سیستم ایله سن بریانغین یرینی بیله تعمیر ایده‌میورسك ، نره‌ده‌که ملکی اعمار ایده‌جکسك .

ادارهٔ محلیه افرادی ملت واحده تشکیل ایتمیان هر یرده وخصوصیله جرمن و آنغلو – ساقسونلر ایله مسکون هر مملکتده جاریدر . آوستریاده بویله اولدیغی کبی نفس انکلتره‌ده بیله بواصول موجوددر . بوقدر مستبد اولان روسیه‌نك بیله قفقاسیه‌ده ، ترکستانده ادارهٔ محلیه‌سی واردر. انکلتره‌نك کندی نقطهٔ نظرندن پك زیاده موفقیتله اداره ایتدیکی هندده و مستملکات سائره‌سنده برچوق ادارهٔ محلیه‌لر واردر.

مادامکه اهالی عرقاً وسویه اعتباریله متباینندر ، اوحالده جمله‌سنی آیری آیری اداره ایدرك اوصورتله آنلری مرکزه جلب چاره‌لری دوشونملیدر .

روم ایلینك ضیاعندن صکره ملکی آتیده‌کی قسملره آییره بیلیرز : استانبول — آناطولی (خداوندکار ، قره‌سی ، بیغا ، آیدین ، قونیه ، آنقره ، آطنه ، مرعش ، سیواس ، طربزون ، جانیك ، قسطمونی ، بولی ، ازمید) — ولایات شرقیه (ارضروم ، وان ، بتلیس ، دیاربکر ، معمورة العزیز) — سوریه وفلسطین (قسماً حلب ، لاحقاً سوریه ، بیروت ، قدس ، زور) — عراق (ماردین ، موصل ، بغداد ، بصره) .

حجاز ، یمن ، عسیر بشقه اداره تشکیل ایتملیدرلر .

یوقاریده ذکر ایتدیکمز بش قسم اساسینك اهالیسی برنرجه‌یه قدر یکنسقدر . استانبول وممکن ایسه جوارنده‌کی الویهٔ غیرملحقه ایلری براداره‌یه تابع اوله‌بیلیر . آناطولیده مکمل برترك اداره‌سی قوریله بیلیر . ولایات شرقیه‌ده کردلر ، ترکلر ، ارمنیلر ، بر ادارهٔ منتظمه آلتنده نائل رفاهیت اوله‌بیلیرلر . کذلك سوریه ادارةً برکل واحد تشکیل ایدر . عراق ، آیری براداره اولورسه ، اوراده قولونیال برحکومت تنظیم اولنوروا‌هالی بوندن دها زیاده استفاده ایدر .

دها اهالیمز حقوق سیاسیه‌نك نه اولدیغندن پك او قدرخبرداردکلدر . بناءً علیه تشکل ایده‌جك محلی‌ادارهلرك وظیفه‌سی ، اول باول ، تربیوی برماهیتی حائز اولملیدر .

ولایت اصولنی کاملاً الغا ایتملی‌یز . ایلری‌یه سوردیکمز اصولده کوریلن بش ولایت کومه‌سنك هربرینك رأسنه بیوجك بروالی تعیینی اقتضا ایدر . ولایتلرك الغاسندن حاصل اوله‌جق‌پاره ایله نواحی تشکیل ایده‌بیلیرزکه بونك تأمین ایده‌جکی فائده‌دن بحثی زائد کورورم . مع التأسف ، بوکون ، پك کوج والی بولیورز . اقتدارلرینه پك اوقدر اعتماد ایده‌میه‌جکم نورسیدکان والی اولوب کیدیور ـ

وکلیورلر. بوندن بر نتیجهٔ مستحسنه چیقمیور . حالبوکه
بتون ملکی اول باول بشه تقسیم ایدرسه‌ك ظن ایدرم که
بش بیوك اداره مأمورینی دها سهولتله بولورز . بو بش
قسمده مأمورلر آیری آیری یتشدیرلملیدر . ظن ایدرم که
انکلتره هند قادروسی ایچون مأمورلرینی ایرلاندادن آلماز .
اکر بو ادارهٔ محلیه ترتیبیله ملکتك اعمارینه چالیشیله‌جق
اولورسه ، مأمول ایدرم که ، اون اون بش سنه‌یه قدر
مملکتده بر اثر حیات رونما اولور . اهالیده بر آز صولوق
آلیر . ملت ، یواش یواش اداره‌یه تشریك ایدلملیدر . بوده
تدریجی اوللی ، مردیوندن یوارلانیرجه‌سنه اولماملیدر .
معاشی بول ، حتی پك بول ، صلاحیتی واسع ، نفوذی
بیوك والیلره قطعات اون بش ، یکرمی سنه ایچون تسلیم
ایدلملیدر . ـ عادتا وفاءً فراغ ایدلملیدر ! بغداد ولایتی
موصل وبصره ولایتلرینی‌ده احتوا ایدرکن صلاحیت واسعه
ایله مدحت پاشا اورایه کوندرلمش ایدی . عراقده نه
وارسه اوعالی همت آدمك اثریدر . ایشته آنك کبی بزده
بش ولایت کومه‌سنی بش اولوالعزم اداره قوماندانه تودیع
جسارتنده بولونملی‌یز . بونلر بر برلریله مسابقه ایدرجه‌سنه
چالشملیدرلر . صرف خصوصات اداریه‌یه عائد وخطه‌لری
امورینه متدائر اولمق اوزره تکلیف قوانین حقی بونلره

ويرلمیدر . بونلرده ، اولجه ، کندی اداره مجلسلرینك رأیلرینی آلمیدرلر . بو مجلسلره تکامله مساعد اویله بر ماهیت ویرلمیدرکه ، ابتدا ، متحیزان محلیه آنلره اعضای مشاوره اولەرق کیرەبیلسونلر ؛ صکره ، بو ذواته اعطای رأی حقی ویرلسون ، استقبالدەده ، بومجلسلرك بر خاصیت تشریعکاریسیده اولسون . ذاتاً برحکومتك غایهٔ املی بوندن بشقه برشی اولەبیلیرمی ؟

تأمین انضباط ایچون عسکر ، هریرده وهرزمان ، ادارهٔ ملکیەنك امرینه تابع اولملیدر . بعض یرلرده ضابطه ایله عسکرك توحیدی ضروریدر .

ترقی ، دائما ترقی ، یاشامق ایچون ترقی ، جبر مافات ایچون ترقی ! ایشته ولاتك الك زیاده نظر دقتلرینی جلب ایدەجك مسئله ! آنك ایچون زراعت مفتشلری ، اورمان مفتشلری ، معارف مدیر ومفتشلری برر سوس اولمقدن زیاده ولایتك بلکه محاسبەجیسندن دها فعال مأمورلری اولملیدرلر . ولایت کومەلری ، صوك درجەده جدیت ایله ، کندیلرینه بر مامور قادروسی یاپدقدن ومأمورلرك صورت نصب وتعیینی تأمین ایتدکدن صکره ، تدقیقات فنیه واقتصادیەیه کیرشملیدرلر . بوولایتلر نەدر؟ قابلیتلری نه درجەدەدر ؟ ایشته بوجهتلر بی غرض ارباب اقتدار

واختصاص طرفندن کوزلجه تدقیق ایدلملیدر . بز حالا ولایتلرمزڭ نه اولدیغنی بیلمیورز. نفوس، مساحهٔ سطحیه، ستاتیستیق ... بو جهتلر ولایتلره کیدنلری اصلا مشغول ایتمامشدر .

ایشته ادارهٔ ملکدن مقصد اوجه تعین ایدرسه ، او وقت، یاپه‌جغمزی بیلدرك ایشه کیرشمش اولورز. حالبوکه، بوکون، مع التأسف ، ظن ایدرمکه حکومتمزڭ غایهٔ امللرندن خبری یك یوقدر . اداره ، برادارهٔ مصلحتدر .

حرب حسابلری قاپاندقدن صکره، دقیقه فوت ایتمه‌دن ادارهٔ ملك مسئله‌سنی دوشونمزایسه‌ك روم ایلیده‌کی خطیاتك دوامنه جواز ویرمش اولورز. فرانسه، سوریه‌ده ؛ انکلتره، عراقده ؛ روسیه ، ولایات شرقیه‌ده دوچشم احتراصلرینی پاطلایه‌جق درجه‌ده آچمشلردر . بونلر بزم هردرلو سوء اداره‌مزدن استفاده ایدیورلر. بزم هرعدم موفقیتمز آنلرڭ اکمکنه یاغ سورمکدر . بز بوملکی آنجق حسن اداره ایله قورتاره‌بیله‌جکز . بشقه چاره‌مز یوقدر .

اولانجه وصایامی ، بوندن برچق سنه اول ، بر لایحه شـکلنده ، صوڭ دفعه سـلانیکده طوپلانان اتحاد وترقی قونغره‌سنه بیلدیرمش ایدم . (بومخطره‌م مطبوعدر) اهمیت

ویرن اولدی . اولایحه‌نك صوكنده (ورق مهرو وفایی کیم اوقور کیم دیكله‌ر) مصراعنك محتوی اولدیغی خطابه معروض اولمقلغم احتمالنی ایلری‌یه سورمش ایدم. عجبا ینه بویه برانكساره معروض اوله‌جقمی‌یم ؟

قوانين عدليه

زواللی عدلیه‌مز ! زواللی محاکمز، محکمهٔ شرعیه‌لرمز، قانونلرمز ، نظاملرمز ، اصول محاکمه‌لرمز ، ارباب مصالحمز ، زواللی ملتمز !... بر طرفدن کمال جسارتله عهود عتیقه‌یی قالدیرمق ایستیورز، دیگر طرفدن عدلیه‌مزی بولندیغی غیای پستیده ابقا ایدییورز . محاکمات بیتمك توکنمك بیلمیور . متغلبه ، طولاندیریجیلر ، حق‌وحرام یجیلر ، هرنوع هرکله‌لر بوندن استفاده ایدیور . حقوق ضایع اولیور . ایشته بوندندرکه مملکتده شیمهٔ امنیت قالمیور . بربرمزه اعتماد ایده‌میورز . بو، اشتراك وتعاون حسلرینی کورلتیور . نقصان عدالت معنویاتی بوزییور ؛ اهالی‌یی اخلاقسزلغه ، طولاندیریجیلغه ، فساده سوق ایدیور. عفت وناموس، بوهنکامه‌ده، اهمیتلرینی، موقعلرینی ضایع ایدیورلر .

عدلیه قانونلرمز بر کل واحد تشکیل ایتمکدن پك اوزاقدر . تنظیماتدن صکره خیلی قوپیه‌جیلق ایتدك . أوروپانك مجلدات حقوقیه‌سنه طالدق . متصل ترجمه ایتدك.

فقط طرز ترجمه واقتباسمزده اطراد یوق . قرائینمز ماقبل ومابعددن محرومدر . یکنسق دکلدر . معنای غربیسیله بزده « قود » یوقدر . بو اعتبار ایله عدلیه‌مز پك نقصاندر . ایچندن چیقلماز . هله حقوق مدنیه‌مزك بولونمامسی ، حالا مجلهٔ احکام عدلیه ایله عمل ، ملتی پریشان ایدیور . تجارت حقوق غربیه‌سی بزه نقل ایدلدیکی حالده حقوق مدنیه خصوصنده جودت پاشانك ارتجاعی عفو اولونماز خطیات عدلیه و سیاسیه‌دندر . تجارت قانونمزده پك فنا ترجمه ایدلمشدر . تشکیل محاکم قانونی پك ناتمامدر . مصالح ابتدائیه ، صلح محکمه‌لرینك نقصانندن طولایی ، سورنجمه‌ده قالیور . بو صورتله کوچوك حقلر هروقت ضایع اولمقده‌در . اوفاق شیلر ایچون محکمه‌لره مراجعه دکلز . اصول محاکمه‌مز بسیط وقطعی دکلدر . کذلك پك بسیط وجزئی شیلر بدایت محکمه‌لرینی صوك درجه‌ده اشغال ایدییور . محاکم ، محکمهٔ وجدان حضورنده مجرم موقعنده‌درلر .

فکر قاصرانه‌مزجه ، دولتمز مختلف قوانین عدلیه‌یه محتاجدر . هربر عینی قوانین عدلیه ایله غیر قابل اداره‌در . دولتمز مترقی وبالنسبه متدنی ولایاتی حائزدر . قوانین عدلیه حجاز ویمن ولایتلرنده شمدی تطبیق اولنمدیغی کبی ؛ بر چوق یرلرده‌ده تطبیق اولونمقله بر ثمره ویرمیور . کری

ایالتلرمز ایچون احوال محلیه‌یه موافق یالکز قوانین اداره‌یه دکل ، قوانین عدلیه‌یه‌ده محتاجز . انکلتره ، انکلتره و هندی عینی قوانین عدلیه ایله‌می اداره ایدییور ؟ اصول محاکمه‌لر ممالك بعیده‌مز ایچون فضله‌در ، غیر قابل تطبیقدر . متکامل ملتلرك سویه‌سی ، اوقوریازار بولونملری ، وسائط نقلیه‌سی وسائرده‌ده نظر دقته آلنه‌رق یاپیلان بو اصول محاکمه‌لر بدویلرمز ایچون حقیقةً چوقدر . کذلك ، اصوللرك قیود احترازیه‌سی آره‌سنده بزم برطاقم خلقمز قاچه‌جق یوللر بولیور . بعض وطنداشلرمز ایچون حبس ، بر جزا اولمقدن زیاده ، برنوع نعمتدر . أوروپاده جزا عد اولنان برشیءٔ بعض عربان نزدنده بویله اولمقدن پك اوزاقدر . کذلك أوروپاجه اصلا اهمیتی اولمیان جزای نقدی بعض زوکورد خلقمز ایچون اشد عقوباتدر .

خلاصهٔ کلام کرك قوانین عدلیه ، کرك « اصولات » محاکمه ازسرنو محتاج تعدیلدر . یالکز قوییه ، یاخود یالکز اسکی قوانین وعاداتمزك علی حاله ابقاسی هیچ بر فائده‌یی منتج اولماز . تنظیم قوانینده ـ فکرمزجه ـ ایکی شیءٔ نظر دقته آلنملیدر :

١ — مختلف صنوف خلقك حوائج وامزجه‌سی ؛

٢ — قواعد کلیهٔ حقوقیه . اکر منحصراً ایلری نظریات

حقوقیه‌یه نصب نظر اهتمام ایدر ایسه‌ك یاپه‌جغمز قوانینی تطبیق ایچون ـ نظری بر مملکت ـ آراملی‌یز . کذلك منحصراً خلقك بولندیغی سویه نظر ابتصاره آلنیرسه حال حاضره قناعت ایتمكلكمز اقتضا ایدر. بناءً علیه، آتیده، بو ایکی نقطه‌دن بر انقلاب عدلی میدانه کتیرملی‌یز . اوت ! انقلاب عدلی دیورز . باشدن آشاغی‌یه بر انقلاب عدلی‌یه عرض افتقار ایدیورز. بو انقلابده قوانین سایه‌سنده اولور. انقلابات دینیه و پسیقولوژیه کبی زمانه محتاج دکلدر. هیچ بر سائق ، هیچ بر سبب بزی بو خصوصده توقفه مجبور ایده‌مز . عدلیه‌مزی عدم اصلاحده معذور اوله‌مایز . بر ساعت اول ، هانکی اساسلر اوزرینه بنای قوانین ایده‌جکمزی قرارلاشدیرملی‌یز . هانکی اساسات حقوقیه و روحیه‌یه ، هانکی حوائج اجتماعیه و اقتصادیه‌یه ابتناءً بو انقلاب داخلی حیز حصوله کتیره‌جکز ؟ ماضی نه نسبتده احتیاجات حاضره ایله تألیف ایدیله‌جك ؟ بونلری ایجه دوشونلدکدن ، احوال اهالی تعمیق ، عدلیه اعتباریله بقیهٔ ممالك عثمانیه اقسام لازمه‌یه تقسیم ایدلدکدن صکره عادتا بر محیط المعارف و یا بیوك بر تاریخ تألیف اولنور کبی کلیات قوانینمزك تنظیمنه باقملی‌یز. غرب، قارشیمزده، بزه بتون بر کتبخانهٔ قوانین عرض ایدییور. بونلرك اخذ

واقتباسی پك اوقدر مشكل بر ایش دكلدر . فن حقوق أوروپاده خیلی ایلریلمشدر . قوانین‌ده بسیط بر حاله افراغ اولونمشدر. كذلك امثال، ژوریسپرودانس، دخی برچوق مسائل معلقه‌نك حلنه بادی اولمشدر. بزده أوروپا حقوقنی بیلن ایچه ارباب درایتمز اولدیغی كبی أوروپادن‌ده ارباب اختصاص جلبی مشكل بر ایش دكلدر . خلاصهٔ كلام : أوروپا حقوقی بزم ایچون قپوسی آچیق برخزینه‌در. مشكل جهت بزم تدقیق طبایع و امزجه‌مزدر . مع التأسف بز بوخصوصده هیچ بر شيء یاپمامشز . اهالیمزی بیلمیورز . پای تختده نظریات ایله اشتغال ایدنلرمز احوال اهالی‌یی بیلمیور. طشره‌لرده طولاشانلر ایسه ، أوروپائی اصوللرله تدقیق وتفحص ایده‌بیلمكدن پك اوزاقدرلر. أتنوغرافیا، ادیان ومذاهب ، اخلاق وطبایع ، سجایا ومزایا اعتباریله حالا عثمانلیلر (كشف) ایدلمامشدر . آنك ایچون جدی برتدقیقه باشلامقلغمز اقتضا ایدر . عینی زمانده سویه اعتباریله بزدن پك اوزاق اولمیان بعض اجنبی اهالینك ، مستعمرات خلقنك أوروپالیلر طرفندن تحقیق ایدلمش احوالنی تتبع ایدرسه‌ك ظن ایدرم‌كه فائده‌دن خالی اولماز . شوراسنی‌ده سویلیه‌یم‌كه احوال اهالی تدقیق ایدلمه‌دن

یاپیله‌بیله‌جك برطاقم قوانینده واردر. بعض حقوق واردرکه بتون ممالك متمدنه‌ده برلشیور. حقوق تجاریه کبی. حتی بتون دنیاده دستورالعمل اولان قوانین تجاریه‌نك توحیدی بیله سویلنیور و تشبثلرده وقوع بولیور. آنك ایچون، احتیاجات وامزجهٔ خلق تدقیق ایدیلیرکن، عینی زمانده تجارت قانونی کبی، حتی قانون مدنیتك بعض اقسامی کبی، حقوقمزك برطاقم جهتلری اصلاح و تعدیل ایدیله‌بیلیر. بونده اصلا برمحذور یوقدر.

قوانینمز، خصوصیله امور عدلیه‌یه متفرع اولان قانونلرمز، نظاملرمز، اصوللرمز پك متشعبدر. ایچندن چیقلماز ذیللر، حاشیه‌لر، متناقض احکام، آکلاشلماز مقررات، نواقص، حشویات، کلیات حقوقیه‌مزی عرب صاچنه دوندورمشدر. آنك ایچون (قود) اصولنك اختیاریله مهما امکن قانونلرمزه بر مضبوطیت ویرلمسی طرفداری‌یم. قانون قولای اوقونملی، قولای بیلنملی، قولای بولونملیدر. اسلوب اعتباریله‌ده مجلات قانونیه‌مز پك بیوك براطرادسزلق ارائه ایتمکده‌در.

دیکر برمقاله‌ده مأمورین قانوندن بحث ایتمش ایدم. عدلیه‌نك اداره‌سی ایچون، هرشیدن اول ومأمورین ملکیه قانونـه پك او قدر بکزه‌مامك اوزره، مهم بر

مأمورین وحکام قانونـه محتاجز . بونسز اولماز . محاکم
بیقلملی ، یکیـدن یاپیلملیدر . مع التأسـف حکامز ارائهٔ
هیبت ایدەمیور. حکامده ، مدعی ومدعی علیهلرده (غاراتی)
سزدر . محاکم ، هرروزکاره معروض برقاییق کبی ، هر
نفوذه تابع بولنیور . بوکا آنجق مهم برحکام قانونی مانع
اوله بیلیر .

محاکم شرعیەنك ممکن ایسه الغاسی، دکل ایسه اصلاحی،
شدتله تفریق وظائفی وکورەجکلری ایشلرك قانون دائرەسنه
کیرمسی طرفداری یز. بویله اولمدیغی تقدیرده بومحکمەجکلر
ـ طوغریسی ـ دینك حیثیتنی اخلالده دوام ایدەجکلردر.

امور شخصیه ، یعنی فرانسزجه تعبیری ایله (ستاتو
پرسونەل) مسائلی محاکم شرعیەیه مودوعدر . اوحالده بو
نوع احکام حقوقیەیی نیچون برقانون تحتنه آلمیەلم‌ده حاکم
افندیلری آشاغی یوقاری سربست براقەلم ؟ محاکم شرعیه
انواع تزویراته محل ویریور . بتـون مواضعه ایشـلری
اورادن چیقیور . مقاولات محررلکی وظائفنده ، بر طاقم
وکالتنامەلرك اخراجنده ، خصوصیله اثبات وراثت دعواسنده
جداً کولنج شیلر اولیور . بوراده ، بو کولنج دعوالردن
برقاچنی تصـویر ایتسەك قارئلرمزك کولەجکلری ، فقط
آندن صکره هونکور هونکور آغلیەجقلری طبیعیدر .

Etat Civil دنیلن قیود بزده پك اللهلقدر. أتاسویل بولونامسی جـداً نهایتسز اویغونسزلقلره محـل و امکان ویریور . حقوق ضایع اولیور . ارباب فساد ایسته‌دکلری وجه اوزره، طاغ باشنده حیدود ایتشلر کبی، اورته‌لغی یاقوب قاووریپورلر .

بزده عجبا نه عقل ایله، نه فکر ایله، نه قفا ایله بر انقلاب عدلی یاپمه‌دن قاپیتولاسیونلری قالدیرمق تشبث واهیسنده بولنیورز؟ برکره محاکمزی اصلاح، قوانینمزی ازسرنو تنظیم ایتملی‌یزکه آندن صکره چلبیلره مراجعه حقمز اولسون . حالبوکه محاکمز شمدیکی حالده دوام ایدرسه ! وقوع بولان وبوله‌جق اولان هرطلبمز برعکسی جوابه بزی معروض براقیر. بالعکس محاکم جدی برصورتده تنسیق اولنوروکلیات قانونیه‌مز مهما امکن قواعد جدیدهٔ حقوقیه‌یه تقریب ایدیلیرسه رأساً قاپیتولاسیونلری الغا بیله ممکندر . بویله برامر واقع قارشیسنده ایسه أوروپانك شق شفه‌یه صلاحیتی اولماز .

قاپیتولاسیونلرك طرزوشکل الغاسی ایچون بزم تطبیق ایده‌جکمز اصول، ژاپون اصولیدر . اختلاف دار واختلاف دین آرتق کلیات حقوقیه‌مزده تعدیل ایدلملیدر .

قانون هیچ بروقت کری برملتی ایلری برملت درجه‌سنه

اصعاد ایتمز . فقط ، هر حالده ، ترقیاتده قوانینك تأثیری انكار ایدیله‌مز. بوخصوصده دوقتور كوستاولوبون شدتله یاكلیور. قوانینك مكملیتی هیچ اولمازسه موانع ترقی وتكاملی اورته‌دن قالدیرر . ایشته بزمده قوانین عدلیه‌مز باشـدن آشاغی اصلاح ایدیلیرسه ، البته ، بونك ملتك ترفع سویه‌سنه‌ده خدمتی اولور. خصوصیله مادیاتده قوانینك مكملیتی مهم برشیدر . مثلا املاك واراضی خصوصنده ، دعوالرك سریعاً رؤیتی امرنده برانی قانونك ایده بیله‌جكی خدمت انكار اولونمامليدر .

كوكل اویله آرزو ایدركه بزمدستورمز تام وبلانقصان بر آنسقلوپه‌دی‌نك بتون معارف بشریه‌یی احتوا ایتمسی كبی، بتون حقوق موضوعه‌مزی ، تام وبلانقصان ، محیط بولونسون .

تشكیلات واداره‌ٔ عدلیه ، محاكم و مؤسسات صلحیه ، دعوی وكیللری ، آناسیویل و بونلره متفرع خصوصات عدلیه ، طویدن ، بردن ، تنسیق ایدلملیدر .

یوق اگر حال حاضرده دوام ایدر ایسه‌ك تذبذب عدلیمز دهشتلی بربحران اقتصادی واجتماعی‌یه میدان ویرر. بوكبی بحرانلری‌ایسه علی‌الاكثر اختلالات متنوعه‌ومداخله‌لر تعقیب ایدر .

ضایع ایده‌جك بردقیقه‌مز یوقدر واوله‌ماز . دولتمزك وهردولتك الك برنجی وظیفه‌سی اجرای عدالتدر. عدالتسز برهیئت پایدار اوله‌مامق برامرطبیعیدر. بناءً علیه برانقلاب سیاسی یاپدیغمز کبی برده عدلی واداری انقـلاب یاپمق ، اصول سابقه ـ ویا لاحقه ـ یه وداع ایتمك اقتضا ایدر .

قوانین اساسیه‌مز

بزم تاریخ قانونیمزده ایکی مهم یاکلشلغی قید و تثبیت ایدیورم : جودت پاشانك مجلهٔ احکام عدلیه‌سی ؛ مدحت پاشانك قانون اساسیسی . مجله‌یی نه‌دن بیوك برخطوهٔ ارتجاع تلقی ایتدیکمی « اسلامده وجوب تجدد » [*] ده ، وبو « حوائج قانونیه‌مز » سلسله‌سنك دیکر فصللرنده شرحانه لازم کلن توضیحاتده بولندیغم کبی یك‌یقینده نشرایدیله‌جك اولان « اتحاد اسلام » نام جلدمك « اجتهاد » فصلنده‌ده عریض وعمیق بیان ایتمکده‌یم .

بوراده براز مدحت پاشادن بحث ایده‌لم :

شبهه‌سز ، مدحت پاشا ، عثمانلی ملتنك یتشدیردیکی اعاظمدندر . بو ذاتك حسن نیتی ، غیرتی ، ملتنه بیوك بیوك خدمتلر ایتمك ایسته‌دیکی انکار اولونه‌ماز . آثارینی کوچك کورمك ایسه فکرمجه بیوك برکفران نعمتدر . مدحت پاشا بیوك بر والی ، مقتدر بر اداره قوماندانی ،

---

[*] « اجتهاد » ك ۳۹ ، ٤۰ ، ٤۱ نجی نسخه‌لرینه مراجعت اولنه .

قابلیتلی برمجدددر. طونه‌ده، بغدادده بواولوالعزم عثمانلینك میدانه کتیردیکی شیلر دیه‌بیلیرم‌که نامنك الی الابد خیر ایله یادی ایچون برسبب وافیدر .

فقط پسیقولوژی وقانون اساسی مسئله‌سنه کلنجه ایش دکیشیر. مدحت پاشا ، عقیدهٔ عاجزانه‌مجه، فطانت وکیاست، ایجـاد واختراع ، احوال روحیه وامزجهٔ ملیه‌یی کشف خصوصنده پك ایلری کیتمیان بررجل حکومتدر . مدحت پاشـا بزده بر انقلاب اداری وجوده کتیرمکله اشـتغال وادارهٔمزه شیمهٔ تعقیب، فکر انتظام تحملرینی القا ایتسه ایدی هرحالده بوکون شهرتی‌دوبالا اولور، اداره خیلیدن خیلی‌یه تنظیم ایدیلیر و بیـوك بربحران « مشروطی » یه کرفتار اولمازدق .

مدحت پاشـا برانقلاب یاپمق ایسـته‌مش ، بر شیلر دوشونمش ، وفادار دوستلر بولمش ، لازم کلن وسـائطی الده ایتمش ، خلاصـه ، محیرالعقول متـانتلرله اجرا آتده بولنه‌رق سـلطان عبدالعزیزی خلع ایتـدیرمش ، مراد خامسی اجلاس وعبدالحمیدی الده ایتمش وعاقبت۱۲۹۳ ده قانون اساسی‌یی اعلانه‌موفق اولمشدر. فقط‌بوقانون‌اساسی، درجنك اول ، مهمل براقیله‌رق دور اول مشروطیتمز

افلاس ایتدیکی کبی بحث ایدیلن انقلابده نقش بر آب قبیلندن اوله‌رق بر تأثیر براقامشدر .

مدحت پاشا ــ شورالرینی عائله خاطراتنه استناداً سویلیورم ــ زمانك فرانسزجه بیلنلرینی طوپلامش ، بلچیقادن بر قانون اساسی نسخه‌سی کتیرتمش ، بر قاچ « آقاده میق » اجتماع وقوعبوله‌رق میدانه بر « ترجمه » کلمسنه موفق اولمشدر. اکر قارئلرم بو «ترجمه» کلمه‌سنه اعتراض ایدرلرسه آنی « اقتباس » لفظیله تبدیلده محذور کورمم . او زمانلر شیمهٔ تدقیقدن زیاده شیمهٔ تقلید وارمش. سطحی بر نظرله أوروپانك ترقیاتی ، تکاملاتی ، ثروتی ، علم وعرفانی ، سعادت ورفاهیتی کورولمش وبوغایه‌یه وصول ایچون آنلرك اك اساسلی، اك یوکسك قانونلری اولان « قونستیتوسیون»ك اقتباسنه همت ایدلمش! ایشته اوقدر . فقط عجبا بزم ملتمز نه کبی سوائق تاریخیه ، روحیه ، دینیه، تربیویه‌نك محصله‌سیدر ؛ هر قانون هر یرده تطبیق ایدیله‌بیلیرمی ؛ روحنی دکشدیرمه‌دن بر ملت مؤسساتنی تبدیل جرأتنده بولونه‌بیلیرمی؛ بونك امثال تاریخچه‌سی وارمیدر؛ بویله نتیجه‌سی مبهم بر تجربهٔ معضله‌یه کیرشمك جائزمیدر ؟ بو جهتلری، کمال اصرارایله ادعا ایدرم‌که مدحت پاشا وشرکاسی دوشونمدیلر. واقعا زنك دینی وملینك محافظه‌سنه وخاندان عثمانك وقایهٔ

حقوقنه دائر قانونه برایکی اساسلی سطر ادخال ایتدیلر . فقط بونلرك مواد مختلفەیه درجندن مقصد سوختەلرك مقاومتنه قارشی کلمکدی . شوراسنیده علاوةً سویلیەیمکه عبدالحمیدده بعض نقاطك یکی قانون اساسی‌یه درجی ایچون خیلی چالشمشدی .

ایشته ، بو ۹۳ قانونی ، هیچ بر نتیجه ویرمدی . بر قانون اساسینك محافظهٔ احکامی ایچون بر استحکام لازمدر . بوده ، الحق ، ملتدر . بر بچق سنه‌صکره ، وقتاکه خاقان سابق قانون اساسی‌یی سالنامەلرك باشنه دفع وتبعید ایتدی ، هیچ بر اهمیتلی مخالفت کورولمدی . ایلك مجلس مبعوثانه ریاست ایدن احمد وفیق افندی ، ایکنجی مجلسی وبناءً علیه مشروطیتی صدراعظم احمد وفیق پاشا قیافتنه کیرەرك الغا ایتدی . مادامکه ملت بو مشروطیتی محافظه ایده‌مدی ، دیمك اولیورکه او مشروطیت او ملته کوره دکلدی ...

شوراسنی استطراداً وکمال اهمیتله سویلیەیمکه بو مسروداتدن بزم مخالف مشروطیت اولدیغمز آکلاشلمسون . مشروطیتك آن اعلانندن بری اك ایلری اساسات حریتی کرك قالاً ، کرك قلماً مدافعه ایدنلردن بلکه بری بز . بز ، صوك درجەده حریت طرفداری‌یز وهر مسئلەنك ، ایرکج ، حریت ایله حل ایدیله‌جکنه ، اسارت ادوار

سابقه‌نك ، حریت ایسه استقبالك سائق مقدراتی اولدیغنه واوله‌جغنه « قالوا بلی »دن بری قانع وقائلز .

شوقدر وارکه پسیقولوژی تدقیقاتنزه استناداً دیرزکه بعض ایلری ویاکلش ، یاخود ترس وچاپراشیق فکرلر ، مزاج ، نبض ، طبیعت ، سجیه ، قابلیت ، استعداد نظر ابتصاره آلنمه‌دن یاپیلان قانونلر عکس العمللر تولید ایدر. غایه حریتدر . بوکا وصول ایچون نه‌یاپملی؟ بتون یکون حریتی بردن‌می بخش ایتملی، یوقسه اهالی‌یی آکا حاضرلملی‌می؟ اکر حریت بردن‌بره ویریلیرسه بوندن آنارشی چیقار . نته‌کیم نارشید برچوجغه ثروتی کاملاً تسلیم اولنورسه آکا خدمت ایدلمش اولماز، بالعکس اوپاردیی اونامراهقه‌ویرمك آنی دکزه آتمقله مساوی اولور و بناءً علیه بومعامله اوچوجق حقنده برظلمدر .

ایشته آشاغی یوقاری ۹۳ قانونی بونتیجه‌یی‌ویردی . بزه برماهیت تربیتکاریسی اولان برقانون اساسی‌لازمدر. بزه اویله برمشروطیت لازمدرکه آنارشی‌یه محل‌ویرمسون وبزی اك مهم حقوق حریه‌نك استعمالنه قابلیت پیدا ایتدیره‌جك مرتبه‌ده یتشدیرسون! ایشته مسئله بوندن عبارتدر .

مدحت پاشایه توجیه‌ایتدیکم تیراعتراضی اخلاصکاری

بولندیغم اتحاد وترقی جمعیتنه ده عیناً حواله ایدرم . بو خصوصده مدحت پاشا نه ایسه اتحاد وترقیده اودر . دها ایلری یه کیده جکم : قطعیاً بر شخصیات مسئله سی اولماق اوزره شونی برمورخ لسانیله سویلیه جکم که جمعیت ، اوان مظفریتنده ، هانکی اساسات حقوقیه ومشروطیه یه تابع اولدیغنی بیلمیوردی . حتی محافظه کارمی ، حریت پرورمی ؟ نه اولدیغندن خبیر دکلدی . بونی مادی برمثال ایله توضیح ایده یم : ۹۳ قانون اساسیسی عیناً اعلان اولندی . بو آز کلدی . دولت پارلمانته ر اولدی . صکره بو ، عینی اتحاد وترقی جمعیتنجه چوق کورولدی؛ ویریلن استرداد ایدلمك ایسته ندی! ظن ایدرم که دولتك مقدراتی موضوع بحث اولان برمسئله ده بوقدر بوقلمونلق شایان عفو دکلدر .

نه دن اتحاد وترقی جمعیتنك براساسلی نظریه سی اولمسون؟ مادام که جمعیت مقدرات دولتی آلینه المشدر ، بز ، اهالی ، آندن جید وسالم ، قطعی ولایتغیر برفکر ومسلك ایسته مك صلاحیتنی حائزز . بوجهتی — برخلافکیر ، بررقیب ، بر دشمن ، یاخود برمأموریت ویاشرف سائلی صفتیله دکل اسباب انحطاطمزك محریسی صفتیله اتحاد وترقی یه عرض ایدرم .

مملکتمز صوك درجه ده غیرمتجانس Hétérogène در .

بودولت مختلف اقليملری ، پك متنوع قابليت وسويه‌ده آدملری احتوا ايدر . كذلك اهالينك جمله‌سی عينی غايهٔ امله دلبسته دكلدر . تبعه‌مز ايچنده اعدامزدن دها دشمن اهالی واردر . نصل اولورده ، بز ، اساسات اسلاميه وعثمانيه‌مزی ، تركلك اساسنی اونوته‌رق يمان بر تجربهٔ سياسيه‌ده بولنيورز ؟ جوارمزده‌كی هيئت و حكومتلردن عبرتبين اولمدقمی ؟ بر آز امثال آرامق اولسون عقل وخيالمزه كلمديمی ؟ ديه بيليرم كه بوسنه دولتمزك انهدام قسميسنك پسيقولوژی اعتباريله اسبابندن بريده « بحران مشروطی » مزدر .

قانون اساسی هر دردده دوا بر شاهدارو فرض ايدلدی . اويونجاغه قاپيلمش چوجقلر كبی بز بازيچهٔ مشروطيت ايله آلداندق ، اداره‌يی اونوتدق . عثمانلی ايمپراطورلغنده قيامت قوپدی . ايتاليا ، بولغار ، يونان ، صرب ، قره‌طاغ و آنلرك ضمننده بتون عالم نصرانيت وأوروپا مقدس وطنمزی تاراج وغصب ايتديلر .

بزه ــ تكرار ايدهلم ــ قابليت تربيتكاريسی اوله‌جق ، كندمزه مخصوص برقانون اساسی لازمدر . شمديكی قانون اساسی بر « بركذار تاريخی » اولمق اوزره كتبخانه‌لرمزدن بشقه برمحلده يرطوتماملیدر . پارلمانتاريزم اصولنك برچوق منافعی اولمقله برابر پك اساسلی مخاذيريده واردر . كچن كون

فرانسه‌یه برسیاحت مهمه اجرا ایدوب کلن تونسلی علی
باش حامبه افندی رفیقمز ـ که بوکونکی رجال اسلامیه‌نك
اك متميزلرندندر ـ ایله فرانسه‌نك اختلافات داخلیه‌سنه
دائر عریض وعمیق کوروشیوردم . علی افندی فرانسه‌نك
عادتا بزم اداره‌مزه یاقلاشان تذبذبنی اوزون اوزادی‌یه
آکلاتدقدن صکره بتون بوضعفك سببی پارلمانتاریزم
اولدیغنی سویلدی . حق درکاردر . اوحالده ، بز اطفال
شیرخوار مشروطیت ، نصل اولورده چوجوغك بیچاقله
اوینامسی قبیلندن بویله آتشین مسئله‌لرده استعجال کوستریرز .
بز آنجق قوای تاریخیه‌مزی تکامل ایتدیرمك صورتیله
آدم اوله‌بیلیرز . بزم ترقیمز ایچمزدن کلملیدر . ذاتاً شمدی‌یه
قدر هیچ برهیئت تاریخیه بشقه‌درلو نصیبه‌دار فیض تعالی
اولمامشدر .

حکومتمزك شکلنه علناً معترضم . ایجاب ایتسه بوقانون
اساسی‌یه یمین ایتمم ؛ افکار مشروطیت پرورانه‌م باقی قالمق
اوزره .

سفینهٔ دولتی ـ که بوکون فنا حالده قاردیه اوطورمشدر ـ
قورتارر قورتارماز درحال تعمیر کرکدر . بو تعمیر ایسه
قانون اساسی‌یی دکشدیرمکله اولور . بوخطالردن فراغت
ایتملی‌یز .

نه کبی اساساته اتباعاً قانون اساسینك تعدیلی ویاتبدیلی لازم کلدیکنی بوندن بر آز اول انتشار ایدن « مقدرات تاریخیه » مده سویلمش ایدم . بوجهتلری بوراده تکرار ایتمك ایستەمم .

یالکز شوراسنی اهل وطنه خاطرلاتمایی کندمه بر وظیفه تلقی ایدرم : بومهم مسئله ایله اوغراشمەنك زمانی بزم ایچون اك مهم برفلاکت اولان معاهدۀ صلحیەنك امضا اولونەجغی کوندر . اوکون ، اودقیقه طوپدن اصلاحاته ـ که بونك برنجیسی حکومتك تقریر شکل وهیئتیدر ـ باشلاماز ایسەك وای بزم حالمزه . اوقریق دوکوك تکنه ، طاغ کبی بالقان ، انکلیز ، روس ، فرانسز ، طالغەلری ایچنده آنجق برقاچ سنه‌دها چالقانه بیلیر ؛ عاقبت ، اعدانك نفوذ وحلولی ویاطوغریدن طوغری یه خصومتی اوقوجه « تیتانیق » ك قارشیسنه بوز آطەلرینك چیقمسی ایله اوقیانوسك اعماق مظلمەسنه دفن ایدلدیکی کبی ، بزم سفینۀ دولتمزده صحائف تاریخ آرەسنده محو اولور کیدر .

حی علی الصلاح ! حی علی الفلاح !

قوانین وقفیه

مملکتمزك غریب تجلیسی وار! بزده اولمشلر دیریلردن دها زیاده سوزلرینی کچیریورلر . ملکمز خراب اندر خرابدر . برکره أوروپانك او معظم پای تختلرندن برینی زیارت ایدیکز، برده استانبولمزی ، طشره‌لرمزی کوزدن کچیریکز . پارسك شانزه‌لیزه‌سی ، برلینك اونته‌ر ده‌ن لیندنی مقابلنده بزده مزبله‌لر ، ویرانه‌لر ، ییقیق مزارلر ، قوری چشمه‌لر ، چوکمش أولر کوره‌جکسکز . بونك سببی نه‌در؟ نه‌دن معموره‌لرمز بویله ، جابجا ، ویرانه‌لرك آره‌سنده بولنیور ؟ قوانینمز یك نقصان‌ده آنك ایچون ، بوندن عصرلر اول دنیادن کوچمش اجدادمز حالا بزه حاکم . عالم دکشمش ، اقتصادیات ، اجتماعیات ، سیاسیات بتون بتون تبدل ایتمش ، حالا ، مزارلك ایچنده یاتان جدمز دفترخاقانی ناظرمزه ، شهرامینمزه ، مالیه ناظرمزه ، خلاصه ، بتون ارکان دولتمزه قوماندا ایدیور . بربولوار آچمق لازم کلیرسه ، برروح مفروض مقبره‌سندن قالقیور : — اولماز ! دیه باغیریور . ایشته بونك ایچون مملکتمز خراب

اولیور . حق تصرف وجوه عدیده ایله تعلیل ایدیلیور .
بز « روح مفروض » دیدم . واصل قرب رحمن اولان
جسدمك ، زوالی جسدمك بوندن اصلا خبری یوق .
اجدادمز هر حالده بزدن دها ای دوشونور ، دها بیوك
بر شیمهٔ تدقیق ایله ایشلرینی کورورلردی . آنلره بو مخالفتی
بز اسناد ایدیورز . هیچ شبهه‌سز ، ایلك واقفلر ، بوکون ،
جناب مسیحك بر حرکت اعجاز کارانه‌سیله حیاته کلسه‌لر
وثیقهٔ قسطنطینیه‌یی چشم انصاف ایله کورسه‌لر بزی رد
و نفی ایده‌جك اول باول آنلر اوله‌جقدی . افندم !
قانونمزده بیوك بر نقصان وار . بزده کلیات حقوقیه‌مزده
شو حقیقت آکلاشیله‌مامشدر : اشیاده تصرف بر حیات
اولانلره عائددر . واقفك شرطی شایان اعتباردر . بشرط
آنکه حال حاضرده مضراتی موجب اولماسون و حق تصرفی
اشکال ایتمسون ! ایشته بو کوچك نظریه ، بو بدیههٔ قانونیه
مع التأسف بزده هنوز آکلاشلامامشدر . بتون قوانین
وقفیه‌مز واموال غیر منقوله‌یه متدائر اولان احکام نظامیه‌مز
هپ بو یاکلشلق اوزرینه بنا ایدلمشدر . بو غلط رؤیت ،
بصیرتمزك بویله‌جه باغلانمسی عادتا ملك عثمانی‌یی بر یانغین
یرینه دوندورمشدر .

بولندیغمز شو زمانده بز یك کری یز . اسکی عثمانلیلردن زیاده ، قانونمزده ، طرفدار ارتجاعز . شونی بر مثال ایله آکلاته‌یم . وقتیله یانغینلر شمدیکی کبی شهرمزی تخریب ایدیوردی . استانبول بر ویرانه‌یه دونمشدی . (ذاتاً شمدی‌ده معموره حالنه کیرمدی‌یا !) عقاراتك چوغی ، اوزمانده ، وقف ایدی . وقفده یانغین یرلرینی اعمار ایچون بر معتاد غله یوقدی . زمانك رجال و علماسی ، شمدیکی رجال وعلمادن دها زیاده بر فکر تجدد وترقی کوستروب « اجارتین » اصولنی احداثده اصلا تردد ایتمدیلر . اساساً شرع سهولتی موجبدر . هیچ بر ترقی ، هیچ بر تکامل یوقدرکه شرعه توفیق ایدیله‌مسون . چونکه اسلامیتك مقصد اقصاسی انسانلری منهزم ایتمك ، بار تضییق آلتنده بولندیرمق دکل ، اعلا وترفیه ایتمکدر . آنك ایچون او وقتك حل وعقد اربابی لازم کلن رخصت شرعیه‌یی بولوب ویردیلر ومهما امکن قصبه‌لرمز قورتولدی . حالبوکه شمدیکی ایلری کلنلرمز تجدد خصوصنده صولك درجه‌ده جبانت کوستریورلر . ملك‌ده یواش یواش کیدیور .

« عصر ایتاف » ده بر چوق سوء استعماللر ایدلمش ایدی . اولوم ، مصادره ، غصب وسائره قورقوسی او زمان وقف مودا‌سنی ایجاد ایتمشدی . وقف مصادره‌یه

قارشی نوعما بر سیغورطه ایدی . وقفه ویریلن عائدات ایسه عینیله سیغورطه « پریم » ینه بکزردر . املاکك بر بیوك قسمی خلوص نیتله وقف ایدلمامشدر . اکر اموال وعقارات موقوفه کاملاً خیراته تبرع ایدیله‌ایدی دیه‌جکمز اولمازدی . حالبوکه بونلر اولدیغی کبی ورثه‌یه براقلمش و آنلره : سنه‌ده بر دفعه بر مولد اوقوتوب صوفته‌لره بر حلوا پیشیریکز! دینمش . ایشته بر قسم مهم اوقافك سبب وحکمت وضع وتدوینی بوندن بشقه برشی اولمه کرکدر.

اوقاف اوقدر چوغالمش ، بیومشدرکه بوکون حق تصرفی تعایل ایتمش کوریورز . ترکجه‌سی بزده اوقاف برباد ایدلمشدر . مرتزقه بوندن استناده قویولمشلر . بعض مأمورلر اوقافی بر وسیلهٔ انتفاع تلقی ایتمشلر ومع التأسف ترقیاتمزه ، بوندن طولایی ، انکللر چیقمشدر .

اصول وقف باشدن آشاغی‌یه تبدیله محتاجدر . بو احتیاجی ، بز ، ١٠ تموزدن بری سویلدك . بوبابده بر آزده پروپاغاندا یاپدق . هرکس بونی تقدیر ایتدی. فقط ایشته اوقدر ! دیه‌بیلیرم‌که بر صورت نظریه ده بیله اولسون ارکانمز بو ایشله اوغراشمغه تنزل بیورمدیلر . حالبوکه بزم تکاملمز اصول اوقافمزك تبدلنه وابسته‌در . بوراسنی ایی بیله‌لم . اوقاف ایکی درلودر : حقیقی ، خیالی .

حقیقی اوقاف ـ فکرمزجه ـ بر مقصد جدی ایله یاپیلانلردر . برصاحب حسنات بر مؤسسهٔ خیریه وجوده کتیرمش . بونك ادامه‌سی ایچون برمقدار نقد و عقار براقمش . بوکا بر دیه‌جك یوقدر . بونلری دولت دائرهٔ انضباطه آلملی . منفعت عامه ومؤسسه‌نك منفعتی نقطهٔ نظرندن حسن اداره ایتملیدر .

حالبوکه برده خیالی اوقاف واردر . برمورث مالنك اولادینه انتقال ایده‌میه‌جکندن قورقمش ، آنی وقف ایدرك تأمین ایتمشدر . انما الاعمال بالنیات ! بونلر عجبا صحیحاً وقفمیدر ؟ بز بوظنده بولونه‌مه‌یز . بوکبی اموالك صفت وقفیه‌لری عارضیدر ، غیر جدیدر ، صوریدر . آنك ایچون بوغریب صفتی الی الابد ادامه ایله حق تصرفی تعلیل ایده‌جکمزده حقی صاحبنه ویرملی‌یز . بویله یاپار ایسه‌ك هرکس مالنی ، ملکنی کمال سربستی ایله اداره ایدر . ایستدیکی کبی تصرف یوانی بولور . بونلری درحال استبدال وظیفه‌سیله مکلفز . وقف بوکبی املاکدن نه آلیور ؟ شوقدر . آنی همان سرمایه‌یه تبدیل ایدوب ملکلری آزاد ، اطلاق ایتملی‌یز . عموم اوقافك قسم کلیسی بونوع خیالی اوقافدر .

اوقاف ـ شرط واقف نه اولورسه اولسون ـ قابل استبدالدر . ذاتاً منفعت عامه‌ده بونی اقتضا ایتدیرر . عقد

وقف ، شرعاً ، صحیحـدر . فقط بونك « لازم » اولوب اولمدیغی حقنده فقها اختلاف ایتمشلردر. علمای حنفیه بیله بونقطه‌ده بربرلرندن آیریلیور. عقد اجاره کبی ، وقف‌ده، امام اعظمه کوره غیرلازمدر. امام محمده کوره ملك موقوف متولی‌یه تسلیم شرطیله عقد وقف لازم اولور . امام یوسفه نظراً ایسه بوعقد ، هرحالده ، لازمدر .

ظن ایدرم‌که بز ، بو کون ، امام اعظم قولنی أله آلیر ایسه‌ك اوقافی ایسته‌دیکمز کبی استبداله قدرتیاب اولورز .

بوندن فضله اوله‌رق خلیفه‌نك اوقاف خصـوصنده‌ده ولایت عامهٔ مطلقه‌سی واردر . اکر خلیفه منفعت عمومیـه کوررسه هرنوع وقفی، هرنه‌زمان آرزوایدرسه، ایسته‌دیکی شکله قویمقده مختاردر . ذاتاً خلافت دنیلن مؤسسهٔ عالیه‌نك‌ده حکمت وضـع واحداثی‌ده بو کبی تجدداته رخصـت ویرلمسندن عبارتدر .

استبدال اوقافده‌کی لزوم ومنفعت ایسـه وارستهٔ شرح و بیاندر .

وقف اساسلی برتنظیماته اوغرامازسه ملك الدن کیدر. شهرلر بویله قرون وسـطی شهرلری حالنده قالیر . املاك تأمین ایدلمز . واردات ویره‌مز . خارجـه قارشی رقابت قابل اوله‌ماز . بزم ، جهانده ، یکانه سرمایه‌مز ملکمزدر.

او ملكى ده بويله كهنه اصوللر ايله اداره ايدرسه‌ك واى حالمزه!

بو كون، واقفك شرطنده يوقديه برعقارى سيغورطه‌يه ويرمامك نصل قابل اولميورسه احكام واحتياجات جديده‌يه‌ده مراعاتكار اولمامق اويله‌جه قابل اولماز!

وقفلر كوندن كونه دوشيور. شهرلرمز ايسه هردقيقه بر آز دها اسكيور. وقفلرك تدوين ايدلديكى زمانده قصبه‌لرمز دها آبادان ايدى. چونكه احوال و عقارات وقفيه بالنسبه يكى ايدى. صكره‌لرى متوليلر پاره بوله‌مديلر، ياخود آرزوى واقفى ايلرى‌يه سورديلر ويا ارتكاب ايتديلر، شهرلرمز كيتدكجه سوندى، كول اولدى...

اجارهٔ واحده‌لى اوقاف او قدر فنا اداره اولنيوركه خرابيتمزك اك برنجى سببى بونلردر. شهرلرمز بوندن طولانى چيركين اوليور. كوزل بربنانك اتصالنده ملوث، ثقيل، ييقيق برويرانه كوروورسه‌كز بيلمش اوليكز بو بهمه‌حال اجارهٔ واحده‌لى بروقفدر!

شوكا، جزئى تجربه‌مله قطعياً قانعم وبوايشله اوغراشانلرده قطعياً قانعدرلركه اصول وقفه بزده بر ساطير اورولسه، قوانين تبديل ايدلسه، بوندن حكومته سنوى، لااقل، بش مليون ليرا قالير، همده، شمدى وقف

یوزندن چوپلنن متولیلر ، خواجه‌لر ، اماملر ، مؤذنلر ، مأمورلر ، وسائره ، ایکی قات استفاده ایده‌بیلیر .

« تایمس » مخابری مشهور ومتوفی بلوویچ بزده وقفلك کتیره‌بیله‌جکی ایرادی اوزون بر تدقیقاتدن صکره تخمین ایتمشدی. بو آدمك فکرنجه حسن اداره ایله وقف خزینهٔ دولته ـ مرتزقه‌نك وارداتنی تضعیف شرطیله ـ سکسان الی یوز ملیون فرانق براقه‌بیلیر ! بوفکری وقتیله بزده اوقاف نظارتی ایدن مصرلی خلیل حماده پاشایه آچمش ایدم . مشارالیه لازم کلن تتبعات احصائیه‌ده بولندی وبر کون ملاقی اوله‌رق : « بلوویچك فکری طوغری دکل . وقف سنوی دولته بش ملیون لیرا براقه‌بیلیر. » دیدی . ومسرودات‌نی ارقامه عطفاً تأیید ایتدی .

قوانین وقفیه‌ده بر انقلاب ملکی قورتاره‌بیلیر. بوپاره حبهٔ واحده‌سنه وارنجه‌یه قدر مسلمانلره عائددر. بز بو پاره‌یی بویله حبس ایدرسه‌ك بویله محو وانقراض کردابلرینه طوغری کیدرز. بر کوزل قانون یاپوب حسابسز مؤسسات وقفیه‌دن ، جوامعدن ، مساجددن ، مدارسدن ، تکایا وزوایادن ، عمارتخانه‌لردن ، مزارلقلردن وبونلره شبیه برچوق شیلردن استفاده ایدرسه‌ك بلکه حکومتك اعانه‌سنه

محتاج اولمه‌دن مکاتب ابتدائیه‌مزی بیله اداره ایده‌بیلیرز! بوپاره ایله ترك ومسلمان ملتی ایچون پارلاق بر آتی احضار ایتمك قابلدر .

نه طوریورز، دها نه بکلیورز؟ شریعت بزه دهشتلی رخصتلر ویرمش . بیوك بیوك سهولتلر کوستریور . بز بونلردن استفاده ایده‌میورز. اویوقلیورز . فوران حدته اویله دیه‌جکم کلیورکه بز شریعت اسلامیه‌نك کوستردیکی بوعظیم سهولتلره لایق دکلز! سرمایه‌مزدن استفاده ایده‌مز سفیهلرز. معارف ایچون پاره یوق دیورز. أوروپایه آووج آچیورز . حالبوکه پاره خانه‌مزده؛ بزم خبرمز یوق . حریفك بری چوجغنی اوموزینه آلمش ، چارشی‌یه کیتمش. صکره چوجغك اوموزنده اولدیغنی اونوته‌رق آنی آرامغه قویولمش. دکان دکان ، خانه‌خانه ، چارشی‌چارشی طولاشمش. أوینه عودت ایتدیکی وقت زواللی معصوم : بابا! بابا! دیجه زواللینك عقلی باشنه کلمش . بزمده حالمز بوکا بکزه‌ر .

مجله مسئله‌سی

مجله حقنده سرد ایتدیکم مطالعات موجب قیل وقال اولدی . خیر ناخواهانه وقوع بولان مؤاخذه‌لره جواب ویرمك مجبوریتنده دکلم . فقط ، خلوص نیتلرینه جداً اعتمادم اولان بعض ذوات کرامك مطالعه‌لرینی موضوع بحث ایتمك بنم ایچون بر وظیفه‌در .

اجلهٔ حکامدن اولوب وقتیله درسلرندن ، شمدی‌ده توجهلرندن مستفید اولدیغم بر ذات عالی، کچن کون ، بنمله، بر مباحثهٔ جدیده‌ده بولندی . مشارالیهك زبدهٔ مطالعاتنی قارئلرمه عرض ایده‌یم :

فی الواقع مجلهٔ احکام عدلیه ناقصدر . سربستیٔ مقاولاته نامساعددر . فقط ، بوکون ، مملکتمزك کلیات قوانینی ایچنده بر موقعی اولان وشرعه استناد ایدن بویله بر قانونی براقمه‌دن ایسه اصلاح ایتمك دها موافق دکلمیدر ؟

بونك اوزرینه مباحثه‌مز دها اطرافلی بر شکل آلدی . مجله، احکامی صحیح ، فاسد وباطل اولمق اوزره اوچه تقسیم ایدیور . اصول محاکمهٔ حقوقیه‌نك بر ماده‌سی‌ده

قانونه ، آداب عموميه ، آسايشه موافق اولمق اوزره هر مقاوله‌نك معمول به اوله‌جغندن بحث ايديور. شمدى ، بر مقاوله‌يه اعتراض اولندقده ، آنك آداب و آسايشدن ماعدا احكام فاسده‌يى احتوا ايدوب ايتمديكى‌ده نظر دقته آلينيور. ايشته بو، سربستىٔ مقاولاته شدتله مانعدر. و بوندن ماعدا هر دولتك قوانين عموميه و احكام موضوعه‌سنه مغايردر . هر كس سربستىٔ تام ايله عقودات‌ده بولونه‌ميور. اجانب ، بو اراده ، قطعيت ايله ايشه كيريشه‌ميورلر . هر حالده ، هر فقره ، حتى هر كلمه بر وسيلهٔ دعوى اوليور . بوندن طولاندير يجيلر فوق‌العاده مستفيد اوليورلرسه‌ده ، مع الأسف ، مملكت ضرر كوريور .

باطل شروطه هيچ برديه‌جكمز يوقدر. قمر اوزرنده‌كى معادنى ايشلتمك ، قطب شماليده‌كى آيلرى صفقهٔ واحده ايله صاتمق ، ايكى يوز سنه اول وفات ايتمش بر آدمى ديرلتمك ويا قرون وسطاده اولديغى كبى جنتده كوزجه بر عرصه بيع ايتمك اوزرينه عقد ايدلمش مقاولات تيمارخانه‌دن بشقه بر يرده نظر اعتباره آلينه‌ماز .

كذلك بيوك بر عموم‌خانه ايشلتمك ، قديم اسكندريه‌ده اولديغى كبى بر فاحشه مكتبى آچمق ويا اوجوزجه بومبا

یاپتق کبی مخل آسایش بر ایش اوزرینه عقد ایدلمش مقاولاتك اصلا اهمیتی اوله‌ماز .

فقط مثلا شو صورتله بر مقاوله یاپیله‌مازمی ؟ زید عمروك وكالتنی بالاحراز شوایشی میدانه چیقاره‌جق . بوكا مقابل یوز آلتون اجرت وكالت ایله حاصل اوله‌جق کاردن ده یوزده بش آله‌جق ؟ بو مقاوله ، مجله احكامنجه ، فاسددر . چونكه بر آدم (زید) عینی زمانده هم وكیل ، هم اجیر اوله‌ماز . شرط معتبر دكلدر . اكر وكیل ایشی كورمش ایسه اجر مثل آلیر : یوز لیرا مقاوله‌سی كأن لم یكندر .

حالبوكه غرب كلیات حقوقیه‌سی موجبنجه بو عقد معتبردر و بویله‌جه ، هركون ، مقاولات امضالنمقده‌در .

برمثال دها :

زید افندی اون لیرالق ساعتنی عقد ایتدیكی استقراضه مقابل عمرو افندی‌یه ترهین ایدیور . طقسان بر كون حلولنده اكر زید افندی پاره‌یی ویرمزسه عقد رهنك بوزیلوب عمروك ساعتی صاتون آلمش اوله‌جغنه ، بیع الوفانك ، بالآخره بیع بات شكلنی اكتساب ایده‌جكنه دائر اولان برمقاوله فاسددر . نه‌دن فاسد اولسون ؟ طرفین راضی ایسه نه‌دن بوكا مساغ كوسترلمسون ؟

دولتك بانكرلر ايله خياره option دائر اولان بالجمله عقوداتی فاسددر . حالبوكه بونك فسادی حقنده وضع احكام ايدن دولت بيله الجای ضرورت ايله ، صرافانله عقد ايتديكی مقاوله‌لرده بوكبی احكامی قبول ايديور !...

يوقاريده ذكر جميلی كچن معلمم اصول محاكمه‌دن (قوانينه موافقت) قيدينك رفعی ايچون بر تشبث وقوعبولديغندن و مع التأسف بوكا بر نتيجه ويرلمديكندن بحث ايديور . اوت ! اكر بو شرط اورته‌دن قالقار وفاسد شرط اوزرينه عقد ايدلمش مقاولاتك معمول‌به اوله‌جغنه دائر عدليه نظارتی جانبندن بر عموم تسطير ايديلیرسه ظن ايدرمكه اصلاح قوانين امرنده پك بيوك بر خطوه آتمش اولورز .

كله‌لم عموميتی اعتباريله مجله مسئله‌سنه :

بر قانون مدنی تدوين ايده‌جكمزه مجله‌نی اصلاح ماده‌سی جداً پك مهمدر . مجله قابل تعديلميدر ؟ بوكا أوت ! جوابی ويرمكده بر آن تردد ايتمه‌يز . « اسلامده وجوب تجدد » عنوانلی سلسلهٔ تدقيقاتمده ، كذلك كله‌جك هفته انتشار ايده‌جك « اتحاد اسلام » اسملی جلدمده شريعت احمديه‌نك پك مساعد ، پك سهولت بخش اولديغندن بحثله قواعد كليهٔ فقهيه‌يه استناداً هردرلو اصلاحاتی اجرا

ایده‌بیله‌جکمزی اثبات ایتدم . علمای کرامزدن بر خیلی
متبحرین‌ده رأیمده اصابت اولدیغنی و اقوالنك شریعت
اسلامیه‌یه مطابق بولندیغنی لطفاً افاده ایتدیلر . اوحالده،
قواعد کلیه‌یه ابتناءً ، مجله‌یی ایستدیکمز کبی ، احوال
واحتیاجات عصریه‌یه صوك درجه‌ده موافق بر صورتده
تعدیل وتصحیح ایده‌بیلیرایسه‌ك پك اعلا اولور. بوشرط
ایله ، سوزمی کری آلیرم . ذاتاً قود ناپولئون دنیلن
حقوق مدنیه قانونی الیوم اسکیمشدر . خصوصیله قادین
حقنده‌کی احکامی بارباز عصرلرك برمیراثیدر . اکر بز
قود ناپولئونده‌کی انی احکامی، آنك خارجنده سائرقوانین
غربیه‌ده‌کی احکام مناسبه‌یی آلوب قواعد کلیهٔ فقهیه‌یه توفیقاً
مجله‌یه درج ایدر ایسه‌ك نه نعمت !

مثال :

عاقدیندن برینك وفاتیله عقد اجاره منفسخ اولور .
بو حکم وضع اولندیغی وقت اجاره پك عادی بر معامله
ایمش . بوکونکی کبی مهم شیلر ایجار ایدلمزمش. آنك
ایچون موجر ویا مستاجرك فوت اولمسی ایله عقدده
انفساخی لازم کلیرمش. حالبوکه شمدی اویله‌می؟ زمانمزده
اوزون مدت ایچون اجارلر عقد ایدیلیور. مثلا بردائره
یکرمی بش سنه ایچون ایجاره ویریلیور. بآن شرطکه

مستاجر اوداره داخلنده اساسلی تعدیلات و تعمیرات یاپسون. کراجی دوشونیورکه ایتدیکی فداکارلق یکرمی بش سنه‌یه تقسیم ایدیله‌جك اولورسه جزئی برشیٔ اولور. مجله موجبنجه، تعمیرات وتعدیلات اجرا ایدلدکدن صکره موجر وفات ایدرسه اجاره منفسخ اولوروزواللی مستأجر صفر الید قالور! بوعدالتمی؟ انصافمی!

اراضی ایجاری دائما اوزون اولور. موجر برخام اراضی ویرر. مستأجر اللی سنه ایچون برمقاوله امضالار وچفتلك دروننده خندقلر، سدلر، بنالر، دارالصناعه‌لر یاپار وبونلری نصف عصرده آمورتی ایده‌جکنی حساب ایدر. بزم احکامز موجبنجه بوایشلر کورولور کورولمز عاقدیندن بری واصل قرب رحمن اولورسه ایشلر برباد اولور.... بوده شیمهٔ عدل ونصفته موافقمی؟

دها بونك کبی مجله‌ده احکام زمانه‌یه غیر موافق بر چوق مواد واردر.

بونلرك حقوق موضوعه‌مزده بقاسنه نه الله راضیدر، نه‌ده پیغمبر! اسلامیت سهولت وسلامت مقصدینه مستنداً وضع وتدوین ایدلمشدر. اسلامده تضییق یوقدر. حقیقت دینیه‌دن بی خبر اولان اصناف علمامز بوراسنی مع التأسف

دوشـونه‌میورلر . حالبوکه فکری منور خواجه افندیلرمز جداً بودقیقه‌یه عطف اهمیت ایتمشلردر .

مسائل مجتهد فیهاده سوز خلیفه حضرتلرینکدر. یکی اجتهاداتده بولونالم ویکی استخراجاتمزی خلیفه حضرتلری قانون اولمق اوزره قبول بیورسونلر .

امام اعظم وعلی العموم ائمۀ اربعـه جداً تجدد پرور آدملر ایدی . بونلر اوزمانکی احکامك ناکافی اولدیغنی کوردیلر . احتیـاجاته موافق وپك کوزل اجتهاداتده بولوندیلر . آثار باقیه‌لری جداً حیرتمزی موجب اولیور. بونلرك جهد واقدامی قارشیسـنده بز اخلاف تقدیرلرله رکوع ایدرز . ایشته ، بز معاصرلر ، بواعاظمك اثرینه اقتفا ایله آنلر کبی اجتهادات جـدیده‌ده بولونملی‌یز یوقسه آنلرك اجتهاداتنه مراعات ایله مکلف دکلز. اکر بوکون ابو حنیفـه حضرتلری دیرلسـه‌ده امعان نظرله احوالمزه باقسه ، ایلك اول بزی مؤاخذه ایده‌جك اودر . چونکه مشارالیه مجدددر . زماننده ، اسکی عصرك قانونی تطبیق اولونه‌میـه‌جغنی ایجه آکلامشـدر . او حالده ، حضرت مشارالیهك کندی اجتهاداتنك اون کسـور عصر صکره تطبیق اولونه‌میه‌جغنه قانع اولمسی طبیعیدر .

ائمهٔ اربعه دورندن بری کرك معاملات ناس ، کرك احکام حقوقیه پك زیاده تبدل ایتمشدر . شمدیکی فلسفه ایله افلاطونك ، شمدیکی ریاضیات ایله آرشیمه‌دِ هندسه‌سنك فرقی نه ایسه فقه حنفی ایله فقه حاضر بینندده فرق اوقدر بیوکدر . ایشته بودقیقه‌یی درك ایتمیوب منحصراً اسکی اجتهاداته قانون شکلی ویردیکندن طولانی جودت پاشانك تشبثنه « ارتجاع » دیمکده‌تردد ایتمم واصرار ایدرم.

بز معاصرلر کندمزی اسکی مجتهدلردن پك آشاغی بر مرتبه‌ده کورمکی اعتیاد ایتمشز. چینده‌ده معاصرلر کچمش زمان اشخاصنی پك بیوك ، کندیلرینی پك کوچك عد ایدرلر. بوپك فنا براصولدر وعزت نفسه ، حیثیته مغایردر. بز نیچون قدمادن دها عاجز ، دها غبی، دها جاهل اوله‌لم. کندی حسابمه اصلا بویله بر تنزلده بولونه‌مام . امام اعظمك قدرت خارقهٔ اجتهادیه‌سی قارشیسنده بیان حیرت ایدرم فقط عصرمز ارباب استخراجنی‌ده پك آشاغی کورمم .

زنبللی علی افندیلر عصرندن بری بزده بو فکر یرلشمش وپك چوق تخریبات یاپمش در . بز اجتهادات سالفه ایله مقید دکلز : امام اعظمك‌ده کندیسندن اولکی اجتهادات ایله مقید اولمدیغی کبی. بو اعتبار ایله زنبللیلری،

ابوالسعود افندیلری ، معالتأسف ، پك او قدر تقدیر ایده‌میورم . اگر بوصایدیغمز شیخلر، جداً ائمهٔ اربعه‌نك اصولنه سالك اولسه‌لردی، بوکون ، یکی ، احتیاجه موافق کلیات حقوقیه‌مز اوله‌بیلیردی . ایواه !

جودت پاشا، بونقطهٔ نظردن زنبللیلرك برآزبیاغیجه معقیدر ؛ بوندن بشقه برشيء دکلدر . مجله‌نك اثنای تحریرنده ، مسودلر پك چوق صیقلمشلر ، حتی تر دوکمشلر . توزلی، کهنه مجلداتی آرایوب « قیل قول» لرینی بولوب ماده‌لردن برقاچنی او اقواله استناداً قلمه آلمشلر . زواللی زنبللی احفادی ! بو حرکتلری ایله نه‌قلاسیق سوخته‌لری ممنون ایتمشلر، نه‌ده افکار عصریه اربابنی!...

حالبوکه جودت پاشالر قیل قولنه تنزل ایده‌جکلرینه ، عقللرینه ، معاملات ناسه مراجعت ایتسه‌لردی البته دها فائده‌لی برشيء یاپمش اولورلردی .

حالبوکه جودت پاشادن اول کلنلر ، احتیاجاتی دها بشقه برکوز ایله کوردکلرندن ، احکام غربیه‌دن مستنبط بریکی قانون جزا، بریکی قانون تجارت میدانه کتیرمشلر . بونلرکبی اجتهاداته بز بیان تقدیر ایدرز . اساسی قود

نابولئون اولمقله برابر ، اليوم ، جزا قانونی ، اجتهادات وقوانين اسلاميه‌دندر ؛ خليفهٔ اسلامده بو مجله‌يه امضـاى همايونی‌وضع ايله‌ آنی كليات قوانين اسلاميه‌يه ادخال‌ايتمشدر.

قوانين تنظيمنـده ، اجراآتمزده ، آرتق ، جودت پاشانك روحی بررول اوينايه‌ماملیدر . بزه امام اعظم كبی ، امام شافعی كبی مجددلر ، مجتهدلر لازم .

املاك قانونلری

ترکك عقلی صوکره‌دن کلیر دیرلر. یك یاکلش دکلدر!
ملکتك مهم برقسمی کیتدکدن صکره بز املاك قانوننی
چیقاریبورز . بوکا بعد خراب‌البصره‌می دیه‌لم ، نه دیه‌لم ؟
بن‌ده متحیرم .

۱۰ تموزدن برقاچ کون صکره ، بوعبد عاجز ، بو
مسئله‌یی میدانه قویدم . آواز آواز باغیردم . بتون ثروتمزك
املاکمزدن عبارت بولندیغنی ، حالبوکه ، املاکمزك‌ده
قرون وسطائی قیود وشروط ، قوانین‌وعاداته تابع بولندیغنی
یازدم ، سویلدم . حکومتمزك ارادتنه خلل کلمش اولملی‌که
حسن نیتدن ، بیوك برخواهشدن صرفنظر قلمه آلینان
لایحه‌لر ، اصلا ، قانونیت کسب ایده‌مدی . مباحثه‌لر ،
مداولهٔ افکار ، حتی مجالس تشریعیه‌ده مناقشه‌لر ، غزته‌-
لرده مشاتمه‌لر دوام ایتدی ، طوردی . مسئله ینه ، برمعتاد
مندر آلتی ایدلدی . ویریلن کوچك برامید اوزرینه بر
ایکی املاك بانقه‌سی تشکل ایتمشدی . بونلر ، الده فرمان ،
طبقی فضولیٔ دل سوخته کبی ، ارادات سنیه‌نك انفاذ

احكامنه چاره بوله‌مدیلر . أوروپا سرمایه‌سی جمداً بزم آثارشیمزدن اورکدی. حیثیت اقتصادیه‌مزه خلل کلدی. دولت برطرفدن املاك بانقه‌سنك قومیسری ایچون شرکتدن پاره آلیور، دیکر طرفدن قانونی چیقاروب ایش کورمکه مساعده ایتمیوردی . فی الحقیقه دولت، بواثناده ، پك چوق غوائل ایله مشغولدی . بتون دنیا بزه اعلان خصومت ایتمش ایدی . فقط انصاف ایله دوشونهلم . دولت یالکز امور وغوائل سیاسیه ایله مشغول اولمق ایچونمی قورو-لمشدر ؛ بتون دوائر آنجق بو ایشله‌می مشغولدر ؟ خلاصهٔ کلام وظیفه‌مزی ایفا ایده‌مدك . مجلس مبعوثان مالایعنی ایله فضله‌جه اوغراشدی . شخصیات هر شیئه ترجیح ایدلدی . منقولات پرستلر برطرفدن برارتجاع یاپدیلر ؛ دیکر طرفدن فرقه‌لر هر شیئ اونوته‌رق اختلافات حزبیه‌یه امور تشریعیه‌مزده پك چوق یر ویردیلر . دولت وممکلتی احیا ایده‌جك قانونلر اونوتلدی. ایشلر چیغرندن چیقدی. زواللی ملتی دوشونمدك . اسکی قوانین ، کلبچك کبی ، اهالیمزك دست سعی وعملنی ایشلمکدن منع ایدیوردی . حالا قرون وسطا دوام ایله وظیفهٔ تخریبیه‌سنده موفق اولیوردی . بز ملکی اعمار و اصلاح ایله املاك قانونی یاپه‌جغمزه ۹۳ قانون اساسیسنی خیرپالمقله ، بوش، واهی ،

يوان نظريه‌لرله وقت كچيريوردق . يكيلر پوصله‌يى شاشير-
مشلر، بلا انقطاع ، قوانينى تعديل ايله يرلرنده يرلشمك
ايستيورلردى. اسكيلر ايسه ، صدهزاران تأسف، رشدينى
اثبات ايتمامش برمملكتده ، سلطنت مليه نظريه‌لرينى احداث
ايله ، ملته خدمت دكل ، فرق ممتازه‌يه دالقاؤقلق ايديور-
لردى . صكره ٣٥ نجى ماده كورولتيلرى ايله عينى اختيارلر
نه چابوق دونديلر ! ...

صدده كله‌لم : ايشته بويله واهى شيلرله مشغول اولدق،
عاقبت دهشتلى برسقوط بزه نه هولناك اوچوروملرده
بولنديغمزى كوستردى .

كامل پاشا حكومتنك سقوطندن صكره ، اتحاد و ترقى
حكومتى، برخيلى قوانين موقته نشرايتدى . بونوع قوانين
حقنده ـ عموميتى نقطهٔ نظرندن ـ مطالعه‌مزى بوندن
صكره‌كى مقاله‌مزده بيان ايده‌جكز . بوجمله‌دن اولمق اوزره
برقاچ قانون املاك خصوصنده‌كى اصوللرى تبديل ايديور .

كوزمك اوننده بروجه آتى قوانينك رسمى نسخه‌لرى
وار :

١ — اشخاص حكميه‌نك اموال غيرمنقوله تصرفلرينه
مخصوص قانون موقت ؛

٢ — اموال غیر منقوله‌نك دین مقابلنده تأمینات ارائه‌سنه دائر قانون موقت ؛

٣ — اموال غیرمنقوله انتقالات قانون موقتی ؛

٤ — اجارات ومقاطعات وقفیه‌نك تحصیلی قانون موقتی ؛

٥ — کدکلرك الغاسی حقنده قانون موقت ؛

٦ — اموال غیرمنقوله‌نك تحدید و تحریری حقنده قانون موقت .

تصرف املاکه دائر اولان قانون موقت دردست طبع اولدیغندن هنوز آلمه کچمدی . بوقوانین ایله املاکه متدائر اولان اصول وقواعدمز خیلیدن خیلی‌یه دکیشیور . آرتق قرون متوسطه‌دن چیقدق ؛ فقط هنوز « رەنەسانس » دورینـه کله‌مدك . بزه بر آز دها جسارت ، بر آز دها زیاده فکر تعقیب لازم ایدی . مادام که مبعوثان اصولی قانونلرك مذاکره‌سنی تعویق ایدیور ، اوحالده ، فرصتدن بالاستفاده میدانه تام بر (لەژیسلاسیون) قویملی ایدك .

تصرف املاك قانونی نه درجه‌یه قدر قوانین منقوله‌ٔ مدنیه‌مزی تعدیل ایدیور ؟ بوراسنی بیلمدیکم ایچون مطالعاتمی ایلری‌یه کتورمیه‌جکم . اکر بوقانون مجله‌ٔ احکام عدلیه‌نك تحدیدی ، احترازی قیود وشروطنی تعدیل

ایدیورسه ،نه اعلا، یوقسه، اصلاحات ناتمام اولمش اولور.

اکر حقوق مدنیه‌نك او کهنــه احکامی ابقا ایدلمش ایسه اسکی طاس ، اسکی حمامدر . فکر عاجزانه‌مجه ، شو پسیقولوژیق دقیقــه‌ده ، هر نوع قانون یوروتیلور. بو فرصتدن استفاده ایتمك لازمدر. بویله زمان بر دها أله‌کچمز.

بو جهتلری دفتر خاقانی ناظری اســتاد محترم محمود اسعد افندی حضرتلرینك نظرکاه امعانلرینه عاجزانه عرض ایدرم. بر آزدها غیرت کوسترسونلر. فقط بیلمم غیرتسزلك کندیلرنده‌می ، یوقسه مجلس وکلاده‌می ؟ هر حالده کرك استادی ، کرك هیئت وکلایی ــ ناقص اولمقله برابر ــ بو قانونلری چیقاردقلرندن طولایی تبریك ایتدکدن صکره بر آزده مؤاخذه ایده‌لم .

مسموعاته نظراً بعض لایحه‌لر مجلس وکلاده صاپلانوب قالیورمش . هیئت ایچنده بر ایکی ذات بر طاقم لوایحه ایلشمشلر . ظن ایدرم‌که بوذوات محترمه محافظه‌کارلقلری ایله بوسلسلهٔ نظاماتی ناتمام براقیورلر . املاك قانونلری بر « کل واحد » تشکیل ایتملیدر . غرب اصوللرینك بر قسمنی قبول، دیکرینی قبولده تردد بی معنادر . ازانجمله بالاشتراك تصرف اولنان اراضیٔ میریه وموقوفه ایله مسقفات ومستغلات وقفیه‌نك تقسیمنه دائر اولان قانون لایحه‌سی

هیئت وکلاده شایه اوطورمشدر . دیه‌بیلیرم‌که بوقانون بزه‌
پك بیوك برخدمت ایفا ایده‌بیلیر. املاك آنجق بوصورتده
تصرف اولنور . بین‌الشرکا منازعات و اختلافات بویله‌جه‌
مرتفع اولور . بوقاعده‌لر ذاتاً دنیانك هر یرنده قبول
ایدلمشدر .

الیوم ، بین‌الشرکا ، اداره‌سزلکدن ، املاك خراب
اولیور ؛ تصرف اولونه‌میور ، تعمیرلری مشکلشیور ؛
الی آخره . حالبوکه بولایحه موجبنجه رضایه باقلمقسزین
مال مشترك صاتیلیر و بدلی تقسیم اولنورسه ایش
قولایلشدیرلمش اولور .

عجبا بولایحه صرف ملکه نه‌دن تعلق ایتمیور؟ بوجهتی
آکلایه‌مدق. مرجع محترمنك نظرابتصارینی جلب ایدرز.

لایحه‌نك ، بیوك برسهولتی موجب اوله‌جغنی کوسترمك
ایچون برقاچ فقره‌سنی نقل ایدملم :

« سکزنجی ماده — بالاشتراك تصرف اولنان اراضی
ایله مسقفات ومستغلاتك قابل قسمت اولمدیغی بیانیله
حصه‌لرینك دیکر شریکلر جانبندن آلنمسی ویا فراغنك
اجراسی شریکلردن بعضیسی طرفندن طلب اولوندقده
دفتر خاقانی مأموری طرفندن اول امرده دردنجی ماده‌
موجبنجه اول محل کشف وتدقیق اولنور . قابل قسمت‌

اولمادیغی آ کلاشیلور ایسه محلی مجلس ادارهسنجه مجموعنه نسبتله اول حصه‌نك اول وقتده‌کی بدل مثلی ارباب وقوفه تقدیر ایتدیریلور وبدل مقدریله حصهٔ مذکوره‌یی تفرغه طالب اولوب اولمادقلرینی اون بش کون ظرفنده بیان ایتملری دیگر شرکایه ویا ولی ووصیلرینه تبلیغ اولنور طالب اولانلرك عهده‌لرینه متساویاً معاملهٔ فراغیه اجرا ایدیلور ایچلرندن بری صاتیله‌جق حصه حقنده معاملهٔ متساویه اجراسنه موافقت ایتمیه‌رك زیاده بدل ویردیکی حالده اول حصه یالکز شریکلر بیننده بالمزایده هانکیسنك عهده‌سنده تقرر ایدرسه آکا فراغ ایتدیریلور . »

« طقوزنجی ماده — صاتیلمق ایستنیلن حصه دیگر شرکا طرفندن مدت معینه ظرفنده تفرغ اولونمادیغی ومدعی اولان شریك صاتمق خصوصنده اصرار ایلدیکی ویا بدل مثل مقدره راضی اولمادیغی تقدیرده اول محلك تمامی تأمینات ارائه اولنان اموال غیر منقوله حقنده‌کی قانون احکامنه توفیقاً بالمزایده طالبنه احاله وبدلی شریکلر بیننده حصه‌لرینه کوره تقسیم اولنور بویولده صاتیلان محللر عندالایجاب دفتر خاقانی مأمورلری جانبندن تنظیم اولونه‌جق مذکره‌لر اوزرینه بالتخلیه مفروغ لهلره تسلیم ایدیلور.»

« اونجی ماده — اول محلك هیئت مجموعه‌سنه طالب

ظهور ایتمدیکی ویا بدل حد لایقنی بولمادیغی تقدیرده یالکز شرکا بیننده مزایده ایدیلور. بودخی ممکن اولمدیغی صورتده حصه‌سنی فراغ ایتمك ایستیان کیمسه خارجدن طالب بولور ایسه آنك نامنه فراغ ایده‌بیلور وبو صورتده بدل مثل ایله تفرغه طالب اولمیان شرکانك حق رجحانی ساقط اولور بو وجهله معامله اجراسی‌ده ممکن اوله‌مدیغی حالده مناسب برمدت مروروندن (؟) صکره مزایده‌نك تجدیدی جائزدر . »

« اون برنجی ماده — مواد سابقه موجبنجه رضاءً تقسیم ویا بالمزایده احاله معاملاتنك اکمالندن صکره فسخ والغاسی حقنده شرکا ویا ولی و وصیلری طرفندن اقامه ایدیله‌جك دعوالر کرك محاکم شرعیه و کرك نظامیه‌ده استماع اولونماز . الخ . »

شو برقاچ ماده اثبات ایدرکه بوقانون کوزل ، عملی ، فائده‌لی و غیر مضردر . اوحالده ، عجبا ، هیئت وکلانك ایچنده‌کی اقلیت نه‌دن بونی برساعت اول عرض ایله اراده‌سنی استحصال ایتمیور ؟

بونك کبی دیکر برقاچ قانون حالا مجلس وکلاده ایمش. اکرهیئت حاضره ارکانی وظیفهٔ انقلابکاریلرنده ثبات ایتمك ایستیورلرسه برآزدها زیاده فعالیت کوسترسونلر . بر

سلسلهٔ نظاماتك برایکیسنی چیقارمامق بر خانه‌نك بتون قاتلرینی یاپدقدن صکره چاتیسنی یاپمامغه بکزه‌ر. ایشته شیمهٔ تعقیب نقصانی ـ که بزم اك اساسلی نواقصمزدن بریدر ـ بورادهده کوریلیور . اشخاص حکمیه‌نك املاك تصرفنه عائد اولان قانونی ، بز ، عاجزانه ، بر آز نقصان بولیورز. بو قانون شهر داخلنده تصرف املاکه مساغ ویریور ، خارجنده دکل . بو ، فن اقتصاد وفن مالیده چوقدن حل اولونمش برمسئله‌در . حتی اوقدر عادی برمسئله‌درکه بونك اوزرینه ، بوراده اصراری ، قارئلرمزه قارشی بر آز صایغیسزلق تلقی ایدرز .

براملاك قانونی تام اوللی ، برمدت صکره تعدیل کورمکدن مهما امکن وارسته بولونملیدر. اکرصاغ قالیرایسه‌ك، یارین، اوبرکون، بواحکامه بر آز دها زیاده وسعت ویرمك مجبوریتنی حس ایده‌جکز.

کذلك بوشرکتلرك اسهامی نامه محرروحامللری عثمانلی اوللی ایمش. بوامرقانونیدن پك قولایلقله قاچیلور. اجانب، برعثمانلی آنونیم (صرافلق) شرکتی عقد ایدرلر . صکره بو شرکت املاك بانقه‌سنك نامه محرر بتون اسهامنی صاتون آلیر . بوقیود احترازیه بوشدر ، واهیدر ، ثمره‌سزدر . حتی ... کونتجدر .

نته‌کیم سفائن ایچونده بوقید احترازی تجارت بحریه قانوننامهٔ همایونده مندرجدر. عجبا بونك فائده‌سی اولمشمیدر؟ کچن سنه‌یه قدر برکونجی واپور شرکتی واردی. بوشرکته منسوب سفائن عثمانلی بایراغنی کشیده ایدرلردی. بتون واپورلر تبعهٔ عثمانیه‌دن (شمدی افلاس ایدن) مدللی بانقه‌سنه عائد بولنیوردی. حالبوکه بوبانقه‌نك برمهم قسم حصه سنداتنك متصرفی یونان تبعه‌سندن و غلطه صرافلرندن معروف برذاتدر. دها بونك کبی برچوق مثاللر ارائه ایده‌بیلیرز. بوقیود قانونیه مواضعه‌یه پك مساعددر. مواضعه‌دن‌ده هردرلو تذویرچیقه‌بیلیر. دولت ایسه، هرایشده، مواضعه‌یه میدان ویرمیه‌جك تدابیرده بولونملیدر.

مادامکه افراداجنبیه علی العاده بروتوقول اقتضاسنجه اموال غیر منقوله‌یه تصرف ایده‌بیلیورلر، نه‌دن آنلرك هیئت مجموعه‌سندن متشکل اولان اشخاص حکمیه، ویا، ایشی دها زیاده قصر ایدهلم، تابعیت عثمانیه‌یی حائزاولوبده حصه‌دارلری ایچنده عثمانلی اولمیان اشخاص حکمیه املاکه تصرف ایده‌مسونلر؟

کچن کون اولن آمریقالی پیه‌رپون موورغه‌ن هرحالده قره‌ده‌کی لیونه بانقه‌سندن دها زنکیندی. بزم قانونمز موجبنجه بوآدم بورایه کلسه بتون ملکی صاتون آله‌بیلیر ویا ارتهان

ایدر . حالبوکه ، مثلا، برملیون فرانق سرمایه‌لی برعثمانلی شرکتی ، حصه‌دارلری آره‌سنده بر یابانجی اولورسه ، بو معامله‌لرده بولونه‌ماز . اکر ، بودورهٔ استحاله‌ده ، دولتمز اجانبك حلول ونفوذندن قورقیورویا بونلرك قریه‌لرخلقنك صفوت درونندن استفاده ایله مملکتمزده اویغونسز احواله، بحرانلره میدان ویره‌جکنه ذاهب اولیورسه بونك بشقه چاره‌سی واردر . فقط بونظریه ویا اندیشه ایشلری کری براقاملیدر. کویلرمز، چفتلکلرمز جداً اعتباره محتاجدر. قره دیسز بوایشلر دونمز ، ملك اداره ایدلمز ، ملت آج قالیر. اکرحکومت حقیقةً بواندیشه‌ده ایسه املاك بانقه‌سی وظیفه‌سنی کندیسی یاپسون . یاخود برچارهٔ قانونی بولورسه، اسپانیاده اولدیغی کبی،قره‌دی‌فونسیه ایشنی انحصار آلتنه آلسون.

فکرمجه زراعت بانقه‌سی جداً مستعد اصلاحدر . بر آز فداکارلق ایله بو مؤسسهٔ مالیه کوزل برحاله افراغ اولونه‌بیلیر . بوبانقه اقراض ایتدیکی پاره‌نك مقدارینی تحدید ایتمسه ، قراده‌ده ، شهر داخلنده‌ده ایش کورسه ومعاملاتنده الك منتظم بانقه‌لرك اصوللرینی اختیار ایتسه ایسته‌دیکی قدرپاره بولور . بانقه‌نك غایهٔ املی پاره قزانمقدن زیاده زراعه تأمین منفعت اولدیغندن ظن ایدرم‌که ملتجه بوندن عظیم استفاده‌لر ایدرز .

قوانینك اصلاحی ایله برابر بو بروژه‌ده اولیای امور طرفندن تأمل ایدیلیرسه فنا اولماز ظن ایدرم.

استطراداً شوراسنی‌ده سویلیه‌لم که مملکتمزده هرشیٔ ید اجانبه کچیور ؛ اکر زراعت بانقه‌سی کبی حقیقهٔ ملی بر مؤسسه‌مزی ایلریلتیرایسه‌ك بوندن بشقه فائده‌لرده حاصل اولور. برچوق اولاد وطن منتظم ایشه آلیشیر. ایشدن لذت آلیر. اوروپائی سعی وعمل نه‌در؟ بونلر آکلاشیلیر.

بو امنیه‌نك ساحهٔ حصوله چیقمسی ایچون پك او قدر چالشمه‌یه احتیاج یوقدر. قارشیمزده عظیم مخالفلرده موانع ومشکلات ایقاع ایتمیه‌جکلردر. بلغارستان حکومتی، اوان تشکلنده، (هیچ شبهه‌سز استقراض پاره‌سیله) بر ملی بانقه وجوده کتیرمشدی. بو مؤسسه بوکون پك منتظم بر حال آلمشدر. جدآده هم اهالی‌یی اقتصاداً یتشدیرمش، همده حکومته عظیم فائده‌سی طوقونمشدر. بز، برقرق سنه اول اوشاقلرمز اولان قابا بلغارلر قدرده‌می بجرکسزز؟ نه طوریيورز؟ الده مهم، ملی، حتی تاریخی برمؤسسه وار. آنی جزئی اصلاح ایدرسه‌ك، درت بش سنه‌ده، برقوهٔ مالیه ایدنمش اولورز.

هله چوق شکر قانون موقت ایله کدکلر الغا اولونیور.

بو غریب وعجیب اصول قرون وسطایه فرط مجلوبیتمز نتیجه‌سی هر نصلسه محافظه اولونیوردی . کذلك ، جداً ، تصرفی اشکال ایتمکده ایدی . اسکی عصرلره مخصوص بر اصول ، هیچ شبهه‌سز ، بوزمانده تطبیق اولونه‌مازدی . فقط ، برچوق خصوصاتده اولدیغی کبی ، اعصارقدیمه‌نك کولکه‌سی بزی تعذیب ایدیور . بوسوبرونتیلرك مرتفع اولمسی تجدد پرورانی کرچکدن ممنون ایدر .

انتقالات‌ده، قانون‌موقت سایه‌سنده، توسیع ایدلمشدر. هرحالده بویکی اصول عدالته ، حقه ، احتیاجات‌حاضره‌یه دها موافقدر .

صرف ملکلر ایچون‌ده ـ بعض‌خفیف موانعه رغماً ـ بواحکام موقته دستورالعمل اولسه ایدی ممنونیتمز دوبالا اولوردی . بونکله برابر حد انتقالك توسیعنی تکاملده بر قدمه اولمق اوزره تلقی ایدرز .

توسیع انتقال خرجنك آلتمش سنه‌ده مقسطاً آلنمسی حقنده وضع‌اولنان اصول عالیجنابانه ، احرارانه‌در. بوندن هم متصرفلر، هم‌ده وقف استفاده ایده‌جکدر. کوریلیورکه حق تصرف بو موقت قانونلر ایله ، بزده ، بر آز دها توضح ایدیور .

ادوار قدیمه‌ده، تصرف، تعبیرمز معذور کوروله‌سون، دومانلر ایله مستور ایدی. فرد، هنوز عائله، قلان، جه‌نس وبونك كبی كومه‌لردن چیقه‌مامش، اجتماعیات اعتباریله تملك، تصرف مدلوللری بك اوقدر آكلاشیله‌مامشدی. كیت كیده بر تكامل حاصل اولدی. فرد قلاندن بر درجه‌یه قدر آیرلدی. حوائج اقتصادیه وسوائق مالیه اصول ملكیتی تقدیر و تثبیت ایتدی. بو اصول حال حاضر اجتماعی واقتصادینك مولدیدر. آنجق بوسایه‌ده اوروپانك ثروتی میدانه كلمشدر. بویله اولمسه ایدی الیوم بو مرتبه تقدیر ایتدیكمز مبنای عظیم مدنیت وجود بولمازدی. بلكه بوندن صكره ملكیت اصولی‌ده زائل اوله‌جقدر. احتمالدر كه سرمایه‌نك ده مودامی كچه‌جك، آلات وسعی وعمل، مال متقوم اولمقدن چیقوب دها منطقی بر اصول اجتماعی میدان آله‌جقدر. فقط اوروپا بیله ــ كه بزدن بش عصر ایلریده‌در ــ هنوز بو حاله كلمامشدر. سوسیالیزم آنجق استقبالده قوت وقدرتی الینه آله‌جقدر.

بز مع التأسف هنوز اوروپانك «ملكیت» دورنده بیله دكلز. انتشار ایدن بو برایكی موقت قانون ووضعنه چالیشیلان قاداسترو اصوللری ایله بز آنجق ملكیت عصرینه كله‌جكز.

ایشته بو اعتبار ایله قوانین مذکوره‌یی پك ناقص اولمقله
برابر تکامله طوغری آتلمش حقیقی بر خطوه تلقی و بوکا
چالیشانلری تبریك ایدرم بر آن شرط که یاپدقلری ایشی
یاریده براقمسونلر و قانون لایحه‌لری مجلس وکلادن خزینهٔ
اوراقه کیتمسون !

قوانين موقته

اول باول قانون اساسينك معدل اوتوز آلتنجی ماده سنی اوقویه لم :

« مجلس عمومی منعقد اولمدیغی زمانلرده دولتی بر مخاطره دن ویاخود امنیت عمومیه یی خللدن وقایه ایچون بر ضرورت مبرمه ظهور ایتدیکی وبو بابده وضعنه لزوم کوریله جك قانونك مذاکره سی ایچون مجلسك جلب وجمعنه وقت مساعد اولمدیغی حالده قانون اساسی احکامنه مغایر اولمامق اوزره هیئت وکلا طرفندن ویریلان قرارلر هیئت مبعوثانك اجتماعیله ویریله جك قراره قدر باراده سنیه موقتاً قانون حکم وقوتنده اولوب ایلك اجتماعده هیئت مبعوثانه تودیع ایدلمك لازمدر . »

دیمك اولیورکه برقانون موقت یاپیله بیلمك ایچون بر قاچ شرط اساسی وقانونی واردر . ازآن جمله :

اولا — دولت بر مخاطره ده اولملی ؛ بوده داخلاً اختلال ، خارجاً حرب ایله تفسیر اولونه بیلیر .

ثانیاً — امنیت عمومیه خلله معروض اولملی ؛ قیام وعصیان ، آسایشسزلکك تمادیسی کبی .

ثالثاً — بونلرله برابر بر « ضرورت مبرمه » اولملی ؛ یعنی ارباب حل وعقد جداً قانع اولملیکه اوقانون موقت اولمەدن بوفتنه وفساد اورتەدن قالقمیەجق .

رابعاً — قانون وضعی ایچون مجلسی دعوت ایتمکه امکان مساعد اولماملی .

قانونی بر نقطهٔ نظردن باقەجق اولور ایسەك ـ قوانین موقتهٔ مالیه مستثنا اولمق اوزره ـ تدوین ایدیلن قوانین موقتهٔ جدیده قانون اساسینك بو مادەسنه تماماً مغایردر . دولتك مخاطرەدە اولدیغنی ویا امنیت عمومیەنك خلله معروض بولندیغنی کیم تقدیر ایدەجك ؛ قانون اساسی بو جهتی مسکوت گچیور . فقط واضع قانونك مقصدی عیاندر ، شبهەسز ، تهلکەیی تقدیر ایدەجك هیئت وکلادر . فقط بومادە مطلقدر . هیئت ارکانی « مانیدولاپەرسەکوسیون » خستەلغنه طوتیلوبدە هرشیئدە تهلکه کورورلرسه ؟...

ظن عاجزانەمجه بو ۳٦ نجی مادەدە مجابدیەکان قانون اساسی مادەلرندندر .

بوکون ، هیئت ، مثلا اوزان واکیالك تبدیلی کبی اصلا برماهیت استعجالکارانەسی اولمیان برایش ایچون برقانون

یاپسه عجبا همانکی مدعیٔ عمومی بوکا قارشی رفع آواز شکایت ایده‌جك ؟

بزده هنوز مسئولیت وکلا قانونی یاپیلمامشدر . بناءً علیه نظار ، برچوق خصوصده ، هم وظیفه‌لرینی بیلمیورلر ، همده ، بعضاً بووظیفه‌یی تجاوز ایدیورلر . آنك ایچون حوائج قانونیه‌مز صره‌سنده ، کمال اهمیتله ، مسئولیت وکلا قانونی‌ده ذکر ایده‌بیلیرز . بر مسئولیت قانونی لایحه‌سی حسین حلمی پاشا حضرتلرینك ایلك صدارتلرنده تنظیم ایدلمشدی . اوزمان سرزدهٔ ظهور اولان وقعهٔ مؤسفه بو قانونی اونوتدیردی . بیلمم که نه‌دن حسین حلمی پاشا حضرتلری ایکنجی دفعه صدارتلرنده بوقانون لایحه‌سنی احیا ایتمدیلر . هرحالده ، اول باول ، مسئولیتی تعیین وتقریر ووظائفی تفریق ایچون محمود شوکت پاشا حضرتلری قابینه‌سنك بولایحه‌یی تدقیق ایتملری لازمدر . قوانین موقته آره‌سنده وارسون برده بویله مهم قانون چیقسون .

صدده کله‌لم :

کندکلرك الغاسنه دائر اولان قانون ایله توسیع انتقال خرجنك دفعهٔ آلتمیوب آلتمش سنه‌ده جسته‌جسته آلنه‌جغنه دائر قانون عجبا ٣٦ نجی ماده‌نك درپیش ایتدیکی قوانین مستعجله‌دنمیدر ؟ ظن ایدرم‌که قرون وسطادن بری مستقر

اولان كدكلر دها برسنه يرلى يرلرنده قالسه‌لرايدى وياخود توسيع انتقالى آرزوايدنلر برسنه دها بكلسه‌لر ويا خرجى دفعةً ويرسه‌لردى بوندن بر محاربۀ عظيمه ويا براختلال چيقمازدى ..

ياخود بيوك بر مجلد تشكيل ايده‌بيله‌جك درجه‌ده چوق اولان وتطبيق اولونه‌ميان قوانين بلديه مجلسك انعقادينه قدر قارتون ايچنده بكلسه ايدى بوندن دولت وملت ايچون برتهلكۀ عظما ظهور ايتمزدى ..

برده قوانين موقته طرفدارى اولانلرك سوزلرينى ديكله‌يه‌لم :

كوردككه مجلس مبعوثان هيچ برشيءٔ ياپميور . هيچ برشيءٔ چيقارميور . غوغا ، كوروالتى ، مشاتمه ، حتى مضاربه دورۀ تشريعيه‌يى اشغال ايديور . ذاتاً وكلاى ملت بوشيلردن برشيءٔ آكلايه‌ميور . مناقشه‌لر اصلا نهايت بولميور . او حالده نيچون قوانين موقته اصولنه مراجعت اولونمسون ؟

برده عجبا قانون ياپمه‌مه‌ده تهلكه وضرر يوقمى ؟ باكه بلديه‌لره دائر اولان قانون موقت ياپيلمسه ايدى اهالىٔ بلده قيام وعصيان ايدردى ....

افندم وكلادن برينك آغزندن ايشتدم : براجتهاد

مزجه حرکت ایدرز ، معترضلر بو آدملر قانونسز حرکت ایتدیکز دیرلر؛ ایشمزی قانونه ، کتابه اویدیرمق ایچون موقت قانون یاپارز ، اوده اولماز دیه اعتراض ایدرلر .. تهلکه ویا لزومی تقدیر ایده‌جك وکلادر . مادام‌که هیئت وکلا مسئولیتی اوزرینه آله‌رق برقانون موقت چیقاریور ، دیمك اولیورکه یاپیلان معامله طوغریدر .

ایکی نوع مطالعه آره‌سنده بزحقیقتی آرایه‌لم :

مقاله‌مزك بدایتنده سرد ایتدیکمز مطالعات قانونیه‌یه هیچ برصورتده اعتراض ایدیله‌مز. قانونده عباره وروح ومعنی معتبردر . قواعد کلیه بومرکزده‌در . بناءً علیه ، بواعتبار ایله ، قوانین موقته قانون اساسی‌یه مغایردر.

فقط قانون اساسینك‌ده طوغری اولمسی لازم کلیرکزیا .

قانون اساسینك فوقنده‌ده منفعت ملیه ، مصلحت عامه قضیه‌سی واردر . فی‌الواقع مجلسده پك زیاده مالایعنی ایله اوغراشیلیور. مبعوثلرك برچوغی ایشدن برشیئ آکلامیور. تجربةً ثابت اولدی‌که بواصول تشریعیه ایله ایش کورمك محالدر .

(استطراداً شوراسنی سویلیه‌لم که ۳٦نجی ماده‌یی قبول ایتدیرن فرقه اتحاد وترقی فرقه‌سیدر . بالآخره بوماده‌یه مغایراوله‌رق قوانین موقته چیقاران وماده‌یی پك طارکورن

ينه عيني فرقه حكومتيدر. اوحالده اتحاد وترقى پروغرامى نظريه وقاعده اعتباريله بردرجه‌يه قدر تعديل و اصلاحه محتاجدر . جمعيت بوتجربه‌دن بالاستفاده خط حركتنى دوزلتملى ، قانون اساسى‌يه دها تجربه‌كار بر كوزله باقملى‌در .)

بناءً عليه ـ استحساناً ـ بز قوانين موقته نشر واعلاننى جائز كوروبورز . فقط بوجوازمز مختلف قيود وشروطه تابعدر .

قوانين موقته‌يى جائز كورمكده‌يز؛ چونكه، هر نصلسه بوچيغير آچلمشدر . قواعد كليهٔ فقهيه‌دن اولديغى اوزره بدايةً جائز اولميان شئ نهايةً جائز اوله‌بيلير .

فقط هيچ اولمازسه بوقوانين موقته جداً نافع قوانين اولمليدر . صد هزار تأسف ! غير نافع قوانين موقته‌ده كوربيورز . كذلك بونلرك ايچنده دوشونلمامش ، هنوز خام ، تشكيلاته تعلق ايدوب‌ده ايجه تامل اولونمامش ، آبوق صابوق نظامات‌ده وار . مثال : شهر امانتنك چيقارديغى قانونلر!

بونلر و دها بوكبيلرى على العجله قوطارلمشدر . بعض فقرات نظاميه ايله دولتك اصول و قاعده‌سى ، عنعنه‌سى تبديل ايديليور. حانبوكه ـ مصراً ادعا ايدرم ـ

بونلر جدی وعلمی بر تدقیقه بیله تابع اولمه‌دن اعلان ایدلمشدر . بر قانون غزته ستونی کبی علی العجله یازلماز. عجولانه نشر اولونمش برقانون معاملاتی مختل ایدر. نته‌کیم بعض قوانین اطراد اموره خلل ایراث ایتمشدر .

کذلك قلم اعتباریه‌ده موقت قانونلر پك دوشوکدر.

قوانین موقته‌نك بر چوغی شورای دولتدن بیله چکمامشدر. واقعا شورای دولتك برایش چیقارممیه‌جغی‌ده اعتراضاً درمیان اولنیورسه‌ده ، بزده ، جواباً دیرزکه مادام‌که هیئت حاضرهٔ دولت بر انقلاب اداری یاپمق خواهشنی کوستریور ، نیچون کهنه شورای دولتی هیچ اولمازسه کوزل ، تدقیقلی لایحه قلمه آله‌جق برحاله افراغ ایتمیور ؟

قانون ، أقسپره‌س سرعتیله ، قلم اوطه‌لرنده ویا درت بش کشیلك قومیسیونلرده تنظیم و ترتیب ایدلمز؛ آنك « فابریقه » سی ، الحق ، شورای دولتدر .مادام‌که هیئت وکلا اوزرلرینه عظیم بر مسئولیت آلوب قوانین مستعجله چیقاریورلر ؛ هیچ اولمازسه آنلری هیأت استشاریه‌ده یاپدیرسونلر ویا اوراده تدقیق ایتدیرسونلر. بو صورتله مملکته وتاریخه قارشی آلدقلری مسئولیتلر بلکه بردرجه‌یه قدر تخفف ایدر. برقاچ آیدنبری بر کوفه موقت قانون

چيقدى . بونلرى فن حقوق نقطهٔ نظرندن تنقيد ومؤاخذه وظيفه‌مز ايدى . فقط قابلمى ؟ او قدر چاپراشيق مسائل قارشيسنده بولنه‌جغز كه نقطهٔ نظرمزى كوسترمك ودوشوك ماده‌لرى ارائه ايتمك ايچون برطون يازى يازمق لازم كله‌جك .

مادام‌كه بوچيغير آچيلدى ، حكومتدن خالصانه رجا ايدرز : اولا مهما امكن لسان حقوقى‌يه دها موافق وقواعد حقوقيه واجتماعيه‌يه دها مطابق بر قلم ايله قانون ياپيلسون ويازلسون وقانونلرى اربابى قلمه آلسون . امور طبيه‌يه عائد نظاماتى شوراى عسكرى ، عدليه ويا بلديه دائر اولان قوانينى طب فاكولته‌سى تسويد ايتمسون . ثانياً فرصت حاضره‌دن استفاده ايدرك هيچ اولمازسه ميدانه تام ومكمل بر « له‌ژيسلاسيون » كتيرلسون . چونكه بردولتده برقانونك بولونمسى وديكرينك فقدانى ايشلرى مختل ايدر .

برآز فكر انتظام ايله ظن ايدرم‌كه حكومت بوارائه ايتديكم غايه‌يه واصل اوله‌بيلير .

هامش — ٦٥ نومرولى « اجتهاد » ده مصطفى عاصم افندى حضرتلرينك مجله مسئله‌سنه دائر اولان واقفانه مقاله‌لرينى كمال ممنونيت ايله اوقودم . مجله‌يه دائر اولان مطالعات ومؤاخذاتمك برمجله معلمى و خصوصيله علمادن

بر ذات طرفندن قبولی بجه مدار افتخاردر . افندی حضرتلری بندن دها ایلری یه کیدوب مجله احتیاجمزی تطمین ایده‌جك احکامی محتوی دکلدر بیوربیورلر . ومقاله‌ده اجتهاد واقتباس احکام خصوصنده هیچ بر قید وشرط ایله باغلی اولماملی ، بزه لازم اولان احکامی نره‌ده بولورسه‌ق اورادن آلمالی دیورلرکه رأیلرینه تماماً وقطعیاً اشتراك ایدرز . بز صاریقسزلر بویله دوشونیور ، بویله اجتهاد ایدیور ، اسلامیتی ودولت و ملتی بویله قورتارمق ایستیوردق . علماده ، بوعصرده، علمای قدیمهٔ اسلامیه یاقیشه‌جق درجه‌ده حریت فکریه ایله دوشونورلر ومطالعه‌لرمزه اشتراك ایدرلرسه ـ امین اولیکز ـ عالم افکارده ، اجتماعیات و سیاسیاتده یاپه‌بیله‌جکمز انقلاب حقیقی‌یی برساعت اول وبلاموانع حیز حصوله چیقاره‌بیلیرز. علما یکی فکرلیلره معارض اولماملی ویکی فکرلیلرده اساسات اسلامیه‌یی ایی بیله‌رك صاریقلیلری بر رقیب موقعنده دکل، مظاهر ومعاون وضعیتنده کورملیدرلر . انقسام وتفرقه اسلامیتی تباه ایدیور . بناءً علیه هر نوع اهل اسلام بر آنیٔ رفاهیتك حلولی ایچون دست بدست وفاق اوله‌رق چالشملیدر . فکر وعقیده‌مجه بوکون الك قوتلی مسلمان ، اوچیوز ملیون خلقی غربلیلر قدر قوتلی ، زنکین ومعلوماتلی

یاپه‌بیلمك ایچون اجتهادات جدیده‌ده بولونا‌ندر . بالعکس اسلامیتك اڭ زیاده بدخواهلری اهل صلیب دکل ، عنعنات مضره‌نك محافظه‌سنده اصرار ایدن قیصه فکرلیلردر . نجه اڭ بیوك دینسزلر خرافات پرست سوخته‌لر ایچنده آرانلیدر . له‌الحمد علمای حقیقیه امداده یتیشیور وحقیقةً دینسز اولان سوخته‌لر کوندن کونه آزالیور . بو اعتبار ایله مصطفی عاصم افندی حضرتلرینك مقاله‌لرینی شایان توقیر وکندیمی‌ده ، بو حرکته بادی اولدیغمدن طولایی مستحق تبریك بولورم .

لاینکر تغیرالاحکام بتغیرالازمان

— خاتمه —

« حوائج قانونیه‌مز » عنوانی ویردیکمز سلسله‌یی بومقاله ایله بیتیرییورز . واقعا ، الی نهایه ، سلسله‌یی اوزاتمق ممکن ایدی. بلدیه ، ضابطه ، نفوس، الی آخره ، قانونلرندن بحث ایده‌بیلیردك. فقط مقصدمز تفصیل اولمیوب حوائج قانونیه مسئله‌سنی سادەجه موضوع بحث ایتمك اولدیغندن بوقدرله اکتفا ومعرض خاتمه‌ده (لاینکر تغیر۔ الاحکام بتغیرالازمان) قاعدۀ شرعیه‌سنی۔ یکی برطرزده۔ تفسیره مجاسرت ایدیورز .

مسئله‌یی آچیقجه موضوع مناقشه ایدەلم . علمای کرامزك سوزلرمزه جداً حوالهٔ سمع اعتبار ایتملرینی استرحام ایدرز. چونکه بوکون علمامز شریعت اسلامیه‌یی وبناءً علیه ملت اسلامیه‌یی صیانتله مکلف ومأموردرلر . طرفلرندن وقوع بولان ویا بوله‌جق اولان برمسامحه ، برباطل اجتهاد اوچیوز ملیون مسلمانی پریشان ایدر .

ایجه بیلملی یزکه ، بوکون ، مسلمانلر براجتهاد خطا-
سندن ، برحقیقت بالغهٔ شرعیه یی آکلایه مدقلرندن انقراض
ایدیورلر . علمـا بو حقیقتی کوزلجه تفهم وبالآخره عالم
اسلامه تفهیم مجبوریتنده درلر .

اشارت ایتدیکمز حقیقت شودر :

احکام ، زمین وزمان ایله هر وقت ، بلکه هردقیقه
تبدل ایدر . دنیاده ، تاریخده برحکم حقوقینك مسـتقر
اوله رق قالدیغی کورولمامشـدر . صولون ، لیکورغوس ،
ژولیه ن ، روما ، مانو ، کلیسانك (قانون) ی ، خلاصه
بالجمله قوانین تبـدل وتغیر ایتمش ، اسـکیمش ، یکیلری
یاپیلمشدر . قانون احتیاجی تنظیم ایچون تدوین ایدیلور
یوقسه احتیاجات اسکی قوانینه توفیق ایدلمز .

ایشته بز عجزهٔ اهل اسلام جاذبه ودافعه قانونی قدر
متین ، قوانین فن حسـاب قدر رصـین اولان بو قانون
تبدلی آکلایه مامشیز .

دنیاده هرقاعدهٔ حکمیه دکیشیر . بونك برمسـتثناسی
واردر . اوده (لاینکر تغیرالاحکام بتغیرالازمان) قاعدهٔ
اسلامیه سیدر .

عقلاً ، نقلاً ، خلاصه نصل دوشونه جك اولورسه ق

كورورزكه انسانلر ، ملتلر كبی قوانين و اجتهادات‌ده اختيارلار ، اسكير ، نهايت اولور ، كيدر ...

بشريت اولمز ، چونكه ، هر آن احكام و قوانينی تبديل ايدر .

مسلمانلرده ادوار استبداددن قالمه برعادت وار : قوانين شرعيه‌يی قيامته قدر كيده‌جك ، احوال بشری تنظيم ايده‌جك ظن ايدرز . فقط هانكی قوانين شرعيه؟ لاينكر ... كبی قواعد كليه . يوقسه تطبيقات دكل! ايشته بوذهول ، بوخطای اجتهادی مسلمانلغی باطيرييور .

ايها العلماء ! سزه خطاب ايدرم. شارع اعظم اسلاميتی تدوين ايتديكی وقت بوندن مقصدی ، لاشك ، نوع بشرك سعادت حاليه ومستقبله‌سی ايدی . حالبوكه كوريبورزكه بوعصرده اسلام مسعود اوله‌جغنه بدبختدر . ديمك اوليوركه شارع اعظمك مقصدی حاصل اوله‌ميور. فكرمجه اسلام نصل مرفه وبختيار اولورسه ، هانكی قوانينك تطبيقی ايله تعالی وتكامل ايدرسه ، اوقوانين ايشته اصل قوانين اسلاميه‌در . يوقسه اون عصر اول ائمهٔ اربعه‌نك استخراج ايتديكی والحق كندی زمانلرنده سعادت اسلاميه‌يی كافل اولان احكام ، بوكون ، بزه لازم اولان فقه اسلام دكلدر .

أسلامك بیوك برماهیتی واردر. ای محترم خواجه‌لر، بونی آکلایکز . حضرت محمد مصطفی ادیان سالفه اوزرینه بنای اسلامیتی قوردیغی وقت بوندن مقصدی هرزمانده، هرمکانده تطبیق اولونه‌بیله‌جك برقانون وضعی ایدی . آنك ایچون اساس اسلامه حدسز ، حسابسز سهولتلر وضع ایتمشدر . ایلك اعاظم اسلامده بوحقیقت نبویه‌یی ایجه آکلادقلرندن ، اسلامیتك اوان انتشارنده، یکی اجتهادلرده بولونمشلر، یپ‌یکی قاعده‌لر تدوین ایتمشلر، حتی نصوص قاطعه‌یه قارشی بیله احکام وضع ایتمشلردر.

مصلحت عامه ، اسلامك منفعتی‌ده ، هیچ شبهه‌سز ، بومرکزده‌در. ایشته ، ای علمای کرام ، سزك آره‌کزده برحزب محافظه‌کار بوحکمت بالغه‌یی آکلامیور . اسلام واسلامیت بونك ایچون أوروپا وعالم نصرانیتك مواجهه‌سنده مقهور اولیور . اکر حال حاضرده ثبات وعناد ایدرسه‌ك ، امین اولیکز ، ای محترم علما ، برقاچ سنه ایچنده اسکی مجتهداتی تطبیق ایده‌جك بر بوله‌مازسکز . اعدا مملکتمزی آلیور. محو اولیورز . بوآغیر اویقودن اویانه‌لم . اسلامیتی دها ای آکلایه‌لم . اصوللرمزی تجدید ایده‌لم .

بزه ، اساسات اسلامیه‌دن مستنبط اولمق اوزره ،

یکی بر فقره لازم اولدیغنی مختلف اثرلرمده ، خصوصیله «اتحاد اسلام» ده عریض و عمیق شرح ایتدم . کچن کون ، علمای حقیقیهٔ اسلامیه‌دن بر ذات عالی ایله کوروشیوردم . بو ذات — که سینوب مبعوث سابقی وصره امین لاحقی حسن فهمی افندی حضرتلریدر — دها ایلری‌یه کیدرك عقائد حاضره‌نك بیله پك اسکی اولدیغندن بحث ایتدی . و کمال وقوف ایله دیدی‌که ، اسکی زمانلرده ، فرق ضاله ، معتزله واردی . بو عقائد آنلره قارشی اولمق اوزره تدوین و ترتیب ایدلمشدر . دقت ایدیلیرسه کوریلورکه ألده متداول عقائد رساله‌لری هپ معتزله‌نك افکار و مسروداتنی رد ایدر . آرتق معتزله قالمامشدر . بناءً علیه آنلره قارشی حرب ایتمك زائددر .

فی الواقع افندی حضرتلرینك یردن کوکه قدر حقی واردر . بو کون علمامزك بیك سنه‌لك فرق ضاله‌نك ردی ایله اوغراشمه‌لری ، مثلا ، حکومت عثمانیه‌نك ، حالا قرمان اوغللریله حرب ایتمسنه بکزه‌ر . بزه ، بو کونکی شبهات وجدانیه‌یی دفع ایچون یکی بر مجلهٔ عقائد لازمدر ؛ یوقسه اسملرینی اونوتدیغمز کار قدیم فرق ضاله‌یی تنکیل ایچون دکل ...

الحالة هذه فرق ضاله‌دن اثر قالمامشدر . تثليث ايله اوغراشانده يوقدر. سقولاستيق دنيان مزبلهٔ افكاردن‌ده برشي قالمامشدر . هله فضله معبودلره اينانمق مودادن چكمشدر. بناءً عليه بونلرله اوغراشمق زائددر. بی‌لزومدر. برفائدهٔ عمليه‌يی منتج اوله‌ماز. حالبوكه زمانمزده سپيريتو آليزم، ماته‌رياليزم، مونيزم كبی بر طاقم مسائل فلسفيه ميدان آليور . بونلر نه درجه‌لرده روح اسلاميته قابل تأليفدر؟ ايشته اصل مسئله !

عمجه‌م سری پاشا مختلف آثارنده، (شرح عقائد) ده، (آراء الملل) ده، الخ ، هپ بو افكار ضاله‌يی مدافعه ايتمشدی. فكرمجه يكی برمجلهٔ عقائدك لزوم تدوينی اعلان ايتسه ايدی سعي دها مثمر اولوردی .

كلهم صرف مسائل فقهيه‌يه :

مع التأسف فقهای حاضره‌مز عينی خطايی معاملاتده‌ده ياپيورلر . بوفصلده عمجه‌می مؤاخذه مجبوريت اليمه‌سنده بولنديغم كبی حضورنده بشيوز ساعت درس ديكه‌ديكم براستاد محترمك آثاری‌ده چكشديرمك وظيفهٔ مشكله‌سنده بولونه‌جغم .

مجله‌نك ٣٩ نجی ماده‌سی حالنده قونیلان ازمانك تغیریله احكامك تغیری انكار اولونه‌میه‌جغی قاعدهٔ كلیهٔ شرعیه‌سنی شرح صددنده حیدر افندی حضرتلری احكامی (احكام جزئیه) ایله تفسیر ایدوب « اما احكام كلیه هر حالده باقی اولوب تغیر ایلمز!» دیورلر ومثال اولمق اوزره شو مسئله‌یی ذكر ایدیورلر :

« ازمانك تبدلیله تبدل احكامك مثالنه كلنجه قدمای فقها عندنده اشترا اولنه‌جق خانه‌نك قبل الشرا براوطه‌سنی كورمك كافی اولوب آندن صكره صاتون آلان ایچون دیكر اوطه‌لری كوردكده خیار رؤیت یوقدر .

ومتأخرین فقها عندنده قبل الشرا هربر اوطه‌سنی كورمدكجه خیار رؤیتی باقی اولور. متقدمین ایله متأخرین بینلرنده‌كی بو اختلاف، دلیل وحجت اوزرینه مبنی اختلاف اولمیوب بلكه انشا آت حقنده عرف وعادتك اختلافندن نشأت ایتمشدركه قدمای فقها زماننده خانه‌لرك هر اوطه‌سی بر طرز اوزره یاپیله كلدیكندن بر اوطه‌سنی قبل الشراء كورمك سائرلرینی كورمكدن مغنی ایمش. مؤخراً خانه‌لرك اوطه‌لری مختلف یاپلمق عادت اولدیغندن برخانه‌نك براوطه‌سنی كورمك سائر اوطه‌لرینی كورمكدن مغنی اولمامشدر. اما بوبابده حكم كلی كه مقصد شرایه كوره برعلم كافی حاصل

ایتمکدن عبارتدر تغیر ایتمیوب یالکز بوحکم کلینك حوادثه امر تطبیقی تغیر ازمان ایله تبدل ایدر . »

حیدر افندی حضرتلرینك مجلەیه یازدقلری شرح معظم هپ بوکبی امثلهٔ محافظه کارانه ایله طولودر . وظن ایدرمکه لاینکر ... قاعدهٔ مبارکەسنی تهزیل ایچون بواوطه مسئلەسندن بدتری مثال اتخاذ اولونەمازدی .

خیر ! استاد عالی اقتدارم ! بوقدر کوچك برمثال ایله اکتفا ایتمەییکز و احکام کلیەیی اصلا استثنا جرأتنده بولونمەییکز . چونکه بو اولا ، صیانتنه مأمور اولدیغکز شرع شریفه مغایردر ؛ ثانیاً ، فتوایه وخلیفهٔ مسلمینك اجرا آتنه مغایردر ؛ ثالثاً ، عقل ومنطقه مغایردر ؛ رابعاً قوانین تاریخیەیه مغایردر ؛ خامساً ، روح القوانینه مغایردر ... الخ

اوت شرعه مغایردر چونکه شرع سکسان بیك درلو سهولت کوسترمش وحتی حدیث ایله آیتك نسخی درجەسنده رخصتلر ویرمشدر . (« اتحاد اسلام» نام اثرمزدەکی اجتهاد فصلندەمندرج مثاللره مراجعت) فضله اولەرق شوراسنی ده سویلمیەیم که حضرت محمد بر طاقم نصوص سالفەیی تبدیل ایله اسلامیتی اساسکیر ایتمشدر . دیمك که روح اسلامیت تجددی آمردر .

بو، خليفهٔ مسلمينك اجراآتنه و فتاواى شرعيه‌يه‌ده مغايردركه چونكه اسكيدن برى امامت مقامنى احراز ايدن رؤساى جمهور مسلمين حقلرنده نص قطعى اولان احكامى بيله مصلحت عامه ملاحظهٔ معقوله‌سنه مبنى تبديل ايتمشلردر. مثلا خليفهٔ وقت ربا مسئله‌سنى اله آلمش. على العاده مفسرلرك تفسيرندن بشقه ودها معقول برصورتده نص قرآنى تفسير ايتديروب يوزده طقوز فائضى مباح قيلمشدر. مرابحه نظامنامه‌سنك آلتنده شيخ الاسلامك امضاسى واردر وامام المسلمين فائضلى استقراض مقاوله‌لرينه بردولت اسلاميه اولان دولتلرى وبيت المال نامنه امضا ايدلمسنى وكلاسنه امر ايديور. وبشقه درلو محافظهٔ حيات دولتده قابل دكلدر. زمانمزده آكلاشلمشدركه اسكى ربا شمديكى فائض دكلدى. او، بر وسيلهٔ ظلم ايدى؛ حالبوكه شمديكى فائض بر نماى مشروعدر. بناءً عليه فائض عصر حاضرده ادوار متقدمه‌ده‌كى ربا كبى ممنوعاتدن دكلدر.

كذلك بوندن برچوق سنه‌لر اول امام المسلمين شرعك عقوباته وقصاصك بعض شكللرينه دائر اولان نصوص قاطعه وقطعيه‌يى براقديروب قود ناپوليوندن مترجم بر قانون ياپديرمش وآنى كليات اجتهادات اسلاميه آره‌سنه وضع وادخال ايتمشدر.

بوکبی امثله قولایجه تکریر ایدیله‌بیلیر .

بو رأیکز منطقه‌ده مغـایردر دیمش ایدك . اوت !. مادام که معـاملات تبدل ایدیور ، آنلری تدوین ایچون وضع اولنان احکامك‌ده تبدلی کرکدر . دنیانك نره‌سنده اولدیغی کبی قالمش برجمعیت وبرمدنیت کوستریله‌بیلیر ؟

بو، قوانین تاریخیه‌یه‌ده مغایردرچونکه تاریخ قوانینك تکاملنه شاهددر .

تکرار ایده‌یم : شرق و غربك بتون تاریخلرینی قاریشدیریکز . انبیای بنی اسرائیلدن طوتوبده بتون مللو اقوامك قصه‌لرینی آراشدیریکز. فکرکزی تأییدایده‌جك هیچ برمثاله ظفریاب اوله‌مازسکز . یالکز بین‌النهرینده سـاکن وعادات وقوانین اصلیه‌لرینی محافظه‌ده مصر ایکی قوم واردر: سابعیلر وصلیبیلر . بونلر فرط محافظه‌کاری ایله اودرجه‌یه کلمشلردرکه احکامی تطبیق ایده‌جك افراد بیله قالمامش ، مضمحل اولمشلردر. صلیبیلرجه قیون‌ودوه یتیشـدیرلمسی ممنوعاتدن ایکن سـائقهٔ ضرورتله بونلر بو حیواناتی بیله بسله‌مك مجبوریت الیمه‌سنده بولونمشلردر . بو وحشی قبائل جیلان أتندن بشـقه‌سنی ییمزلر وآنك دریسندن بشـقه برشیئ کیمزلر . بزم بونلره بکزه‌یوب منقرض اولمقلغمزمی لازمدر ؟

بو ، روح قوانینه‌ده مخالفدر. چونکه‌قانون، حقیقت قطعی برشیء دکلدر . قوانین حقوقیه قوانین ریاضیه کبی ثابت اوله‌ماز . او حالده بونلرك محیط ، زمین ، احوال اقتصادیه ، زمان ، سجیه ، احتراصات سیاسیه‌نك تأثیری، علوم‌وفنونك ترقیسی‌ایله تبدل ایده‌بیله‌جکلری متفق‌فیهدر.

ایشته‌قوانینمزده‌ده، مکتبلرمزده‌ده،مدرسه‌لرمزده‌ده، مجالس‌تشریعیه‌مزده‌ده، خصوصیله فتواخانه‌مزده‌ده بوکهنه، مغایر اسلامیت ، ماحیء شریعت اسکی فکرلرك اولمه‌سنی آرزو ایدرز . بزه اسلاملری آیاق‌اوستنده طوته‌بیله‌جك، آنلری مبارزهٔ مدهشهٔ حیاتده موفق‌ایده‌جك یکی عقائد، یکی برفقه لازمدر .

بوسوزلرمی نه درجه‌لرده خلوص نیت ایله سویلدیکمی علمای اعلام آکلاملیدرلر .

کذلك مدنیت افرنجیه‌یه نه قدر خلافکیر اولدیغمی خواجه‌لرمز بیلملیدرلر . نقطهٔ نظرم شودر ودکشمز : اسلام اولیور ؛ محو اولمقده‌در. بوانحطاطك‌ده‌سببی قواعد وقوانینك مؤبداً دوام ایده‌جکی حقنده علمای استبدادك حاصل ایتدکلری ظن و ذهاب باطلدر . بودردلره دوا بولمق واسلامی قورتارمق ایچون یکی اجتهادات ، یکی‌فقه، یکی عقائد ، یکی برغایهٔ امل لازم . بونلر اولورسه فبها ، اولمازسه انا لله وانا الیه راجعون .

— صوك —

فهرس

باب عالی جاده سنده

یکی عثمانلی کتبخانه ومطبعه سی

صاحبی : اوخانس آزناور

....

جلال نوری بکك اثرلری

یقین زمانلرده نشر ایتدیکی کتابلر ایله جلال نوری بك مملکتمز عالم عرفاننده بر انقلاب اجراسنه موفق اولمشدر. چوق درجه‌ده نظر دقتی جلب ایدن ونسخه‌لری توکنن بو آثارك برقسمی تکرار باصلمقده‌در .

کندی نقطهٔ نظرمدن حقوق دول

أوروپا حقوق دولنه قارشی یازلمش وباشلی باشنه بر عثمانلی مکتب ومسلك حقوقیسنی احتوا ایدن بو اثر آتیده‌کی فصللردن مرکبدر :

بردکیل ، ایکی . ـ حشمتلو نیقولا ماکیاول حضرتلری ـ عنقامی ، هما می ؟ ـ دولتلر بر هیئت مشروعه‌میدر ؟ ـ آوستریانك عناصر مرکبه‌سنه ، تشکیلات اساسیه‌سنه وبوبابده‌کی پولتیقه‌سنه

وبوسنه ـ هرسکه دائر برفصل. ـ دولتلر ومبارزۀ حیات مسئله‌ـ
سی . ـ اختلاف هلال وصلیب . ـ دولتلرك حقوق . ـ حق
استعمار . ـ عهود عتیقه وسائره . ـ حربه بویقوتاژ . ـ شارل
ریشه‌دن جلال نوری بکه برمکتوب . ـ جناب شهاب‌الدین بکك
براثر بدیعی اولان اخلاق سیاسیه عنوانلی مصاحبۀ کزیده . ـ
اسلامده وجوب تجدد . صحیفه ۱۹۲ فیئاتی ۵ غروش

شمال خاطره‌لری

ممالك شمالیه‌یه جلال نوری بك طرفندن وقوعبولان
سیاحتده طوتیلان غایت مراق آور نوطلردر . مصاحبه
شکلنده یازلمشدر. روسیه و آلمانیا پولتیقه‌سنه وممالك شمالیه‌نك
طرز تکاملنه دائر مهم فصللری محتویدر . مندرجاتی :

روسیه‌ده دیانت . ـ روسیه‌ده ترکلر . ـ روسیه‌ده تمثیل
وتمثیل پولتیقه‌سی. ـ فینلاندیا . ـ روسیه‌ده یهودیلر. ـ اسوچ .ـ
نوروچ . ـ دانیمارقه . ـ موزه‌لر. ـ شمالده وروسیه‌ده قادینلر.ـ
روسیه‌یه دائر بعض مطالعات عمومیه . ـ ملتلر حقنده بعض
مطالعات . ـ فیوردلر(نوروچده) . ـ ایدل [وولغا] نهری .ـ
أوروپایه برنظر. ـ دەلەندا ... (مصاحبه) . ـ سینه‌ماطوغرافله
سیاحت : هوجه بك ، کیه‌و ، موسقوه ، نیژنی‌ـ نووغورود ،
قزان ، پترسبورغ ، چارسقوئه ـ سه‌لو‌ـ په‌ته‌ر هوف . ـ
رمزی بك . صحیفه ۱۲۸ فیئاتی ۵ غروش

اتحاد اسلام

جلال نوری بكك الك مكمل اثریدر . امثالی هنوز ممالك اسلامیه‌ده نشر اولونمامشدر . اثرك اهمیتنی توضیح ایچون شاعر بالحق عبدالحق حامدك یازدیغی تقریض منظوم حکیمانه‌دن یالکز شو بیتلری نقل ایدەلم :

بیوك كتابكزی بن همان دکل تبریك ،
دیلردم ایتمك اوتبریکه جمله‌یی تشریك .
نه‌در تعین ایدر چاره ؛ چارهٔ علت ؛
اولونجه سوزلرکز نقش خاطر ملت .
اوهپ نقود حقائقدر ، ادخار ایدرز ؛
خزینه‌کزله تصدق وافتخار ایدرز .

مندرجاتی شونلردن عبارتدر :

اسلامیت حقنده مطالعات عمومیه . ـ ایکی نوع مدنیت : صناعی وحقیقی . ـ اجتهاد مسائلی . ـ حکومت اسلامیه . ـ حال حاضرده مسلمانلر : عربلر ، حجاز ، یمن ، عسیر ، تونس ، طرابلس ، جزائر ، فاس مسئله‌لری ، سوریه‌ده ترك ـ عرب اختلافی وسائره ، ترکلر ، اتحاد اتراك فکری ، اسلام آره‌سنده تفرقه ، هندلیلر ، چینلیلر ، مالزیالیلر ، کوچك مسلمان جماعتلری . ـ شیعیلر وایرانیلر وسائره . ـ مسلمان آنارشیسی . ـ أوروپالیلرك استعمار اصوللری : دوقتور کوستاو لوبونك فکرلری . ـ سیر

سقاوه‌ن بلونتك مصرليلره مكتوبى . ـ أمپه‌ريالیزم پولتیقه‌سى : انكليز ، آمريقا ، روسيه ، فرانسه ، ژاپونيا ، آلمانيا ، اتفاق مثلث سياستلرى . ـ اسلام واوكار مفرطه و ملل محكومه . ـ اساساً موجود اتحاد اسلام . ـ اسلام وترديات . ـ مؤسسات مشتركهٔ اسلاميه : مسئلهٔ خلافت ، حج مسئله‌سى ، معارف عموميهٔ اسلاميه ، ادبيات اسلاميه وسائره . ـ اسلاميت وبغض نصرانى . ـ اسلاميت وحقوق دول . ـ غايهٔ امل : مسلمان رونه‌سانسى وپروغراملر . ـ خيال دكل ، حقيقت (سليمان نظيف بكك) . ـ ياوز سلطان سليم ، باربا روس ، نامق كمال ، عبدالحق حامد . ـ اتحاد اسلام (نامق كمالك) . ـ عبدالحق حامد بكك تقريظى وجلال نورى بكك جوابى . ـ مصر حزب الوطنيسى رئيسى محمدفريد بكك تقريظى . ـ اتحاد واسلام (شيخ عبدالعزيز جاويش افنديتك) . ـ أوروپا واتحاد اسلام (تونس مشاهيرندن على باش حانبه افنديتك) . ـ هند مسلمانلرى وپان اسلاميزم (هند مشاهيرندن ظفر على خانك) .

صحيفه ٤٠٨ اجزاسنك فيئاتى ١٢ بچق مجلدينك ١٥ غروش

تاريخ تدنيات عثمانيه

و

مقدرات تاريخيه

انحطاطمزك اسباب وسوائق تاريخيه وروحيه‌سنى كوستره بوايكى جلد شوصوك زمانلرده ملتمزى الك زياده

دوشوندیرن اثرلردر . بو درجه‌ده آچیق وقطعی بر لسان ایله نقائصمزدن بحثه بوکونه قدر کیمسه جسارت ایده‌مامش ایدی. نسخه‌لر برقاچ کون ایچنده کاملاً توکندیکندن کتبخانهٔ عاجزانه‌مزجه تکرار طبعلرینه تشبث ایدلمشدر. ایکی اثر مؤلف طرفندن توحید ایدیله‌رك باشدن آشاغی تصحیح وبر فصل مهم علاوه ایدلمشدر . برآیه قدر نشر ایدیله‌جکدر . آلتی یوز اللی صحیفه قدر طوته‌جق اولان بو اثر آنجق ۱۵ غروشه صاتیله‌جقدر . مواد اساسیه‌سی شونلردن عبارتدر :

تدنیات داخلیه : عنصریه ، اداریه ، اقتصادیه ، بدنیه ، اخلاقیه ، دینیه ، فکریه ، خصوصیه ، خارجیه . ـ قدین ، مدنیت ، ادبیات مسئله‌لری . ـ شیمهٔ تبع . ـ قدر نادانی . ـ استانبول مسئله‌سی . ـ کوستاو لوبونك نظریاتی وبز . ـ هزیمتك اسباب غیر عسکریه‌سی . ـ تبعهٔ خرستیانیه‌نك استخلاصی . ـ تاریخ استقبال : بعث بعدالانحطاط . ـ شاه دارو . ـ وطن ، ملت ، دین حسلری . ـ مقایسات تاریخیه : اندلس ، روما ، قدیم یونان ، بیزانس ، تاتار حکومتلری ایله حکومتمز . ـ تجدد وترقی نصل اولور : روسیه . ـ جناب شهاب‌الدین ، سلیمان نظیف وعبدالله جودت بکلرك تقریضلری .

حوائج قانونیه‌مز

غایت مفید ، مهم ، یکی مباحثی احتوا ایدن بو کتاب ۱۲۸ صحیفه‌دن مرکب اولوب ۵ غروشه صاتیلیر .

مندرجاتی :

مطالعات عمومیه . ـ خاندان سلطنت قانونی . ـ مأمورین قانونی . ـ ادارهٔ ملك قانونی . ـ قوانین عدلیه . ـ قوانین اساسیه‌مز . ـ قوانین وقفیه . ـ مجله مسئله‌سی . ـ املاك قانونلری . ـ قوانین موقته . ـ لاینکر تغیر الاحکام بتغیر الازمان .

۱۳۲۷ سلانیك اتحاد وترقی قونغره‌سنه

جلال نوری بکك مخطره‌سی

بتون مصائبی اولدن کشف ایدن جالب مراق بر مخطره‌در . فیأتی ۲ غروشدر .

جلال نوری بکك فرانسزجه آثار مرغوبه‌سی ده کتبخانهٔ عاجزیده بولونور :

کابوس ؛ ادوار حمیدیه‌یه دائر رومان. ترکجه‌دن بشقه برچوق لسانلره مترجمدر. مشهور ماقس نورداو بو کتابدن بحث ایدرکن ، بو بر رومان دکل، رومالی نامدار مؤرخلردن تاسیت وسوئه‌تونك تاریخلری کبی بر تاریخدر دیمشدر . فیأتی $3\frac{1}{2}$ فرانق .

حقوق عامه و اسلام ۱ فرانق — مسائل اجتماعیه (نسخه‌سی توکنمشدر) — تألیه‌ایدلمش ابلیس ۱ فرانق — برسنه حریت ۲ غروش .

داهی ابدی الاشتهار عبدالحق حامدك (بالادن برسس) نام منظومهٔ مخلده‌سی مشارالیهك خط دستی وجلال نوری بكك برمقدمه‌سیله ۱ غروش

عبدهٔ ابلیس : یزیدیلر حقنده تدقیقات مهمه‌یی احتوا ایدر . اعیاندن نوری بككدر ۱۰۰ پاره

تاریخ اسلامیت : مؤلفی دوقتور دوزی . مترجمی دوقتور عبدالله جودت بكدر. ۷۵۰ صحیفه‌لك ۲ جلددر. طاقمی‌نك بهاسی ۲٤ غروشدر .

قادینلرمز

مملکتمزده حریت نسوانه دائر یازیلان ایلك اثردر. صوك درجه‌ده مهمدر. بر تجدد و انقلاب فکریله یازلمش بر کتاب معتدلدر. تقریباً ۲٤۰ صحیفه‌دن مرکب اولوب یدی بچق غروشه صاتیلیر. مندرجاتی :

تاریخده ومختلف مملکتلرده قادین. — اجتماعیاتده عائله. — حال حاضرده قادینلر. — مناسبات جنسیه. — قادینك تربیه‌سی و وظیفهٔ تربیتکاریسی. — بزده عائله. — تعدد زوجات واستفراش. — طلاق ودفع زوجه. — مسلمان قادینلرینك وضعیت حقوقیه‌سی. — تردیات بدنیه، روحیه، اخلاقیه، تربیویه. — بزده ازدواج. — تستر و احتجاب

روح الاقوام

حکیم شهیر دوقتور کوستاو لوبونك اشهر آثارندن اولوب دوقتور عبدالله جودت بك طرفندن ترجمه ایدیلمش اولان بو کتابك نسخه‌لری توکنمشدی . فیٔ مقطوعنك اوچ مثلی فیٔ ایله آلنمق ایسته‌نیلدیکی حالده بولونه‌مایوردی. سراپا کوزدن کچیریله‌رك واصلنك صوك طبعنه تطبیق اولونارق ایکنجی طبعنه باشلانیلدی . آثار عالیه مراقلیلرینه تبشیر ایده‌رز .

اعتقادات باطله‌یه

اعلان حرب

قلیچ زاده حقی بك افندینك افکار و آراسنی احتوا ایدن بو برنجی کتابی‌یك یقین برزمانده ساحه زیب مطبوعات اوله‌جقدر. بو وامثالی کتابلر بزده افکار عمومیه‌نك صوك زمانلرده آلدیغی جریانی کوستردیکندن من کل الوجوه شایان تدقیق وتعمیقدر . متعدد دفعه‌لر اوقونمسنی وهربر فصلی اوزرینه دوشونلمسنی تجدد پرورلره توصیه ایدرز . فیٔ ٥ غروش

یکی عثمانلی مطبعه و کتبخانه‌سی

اتّحاد اسلام

اثر

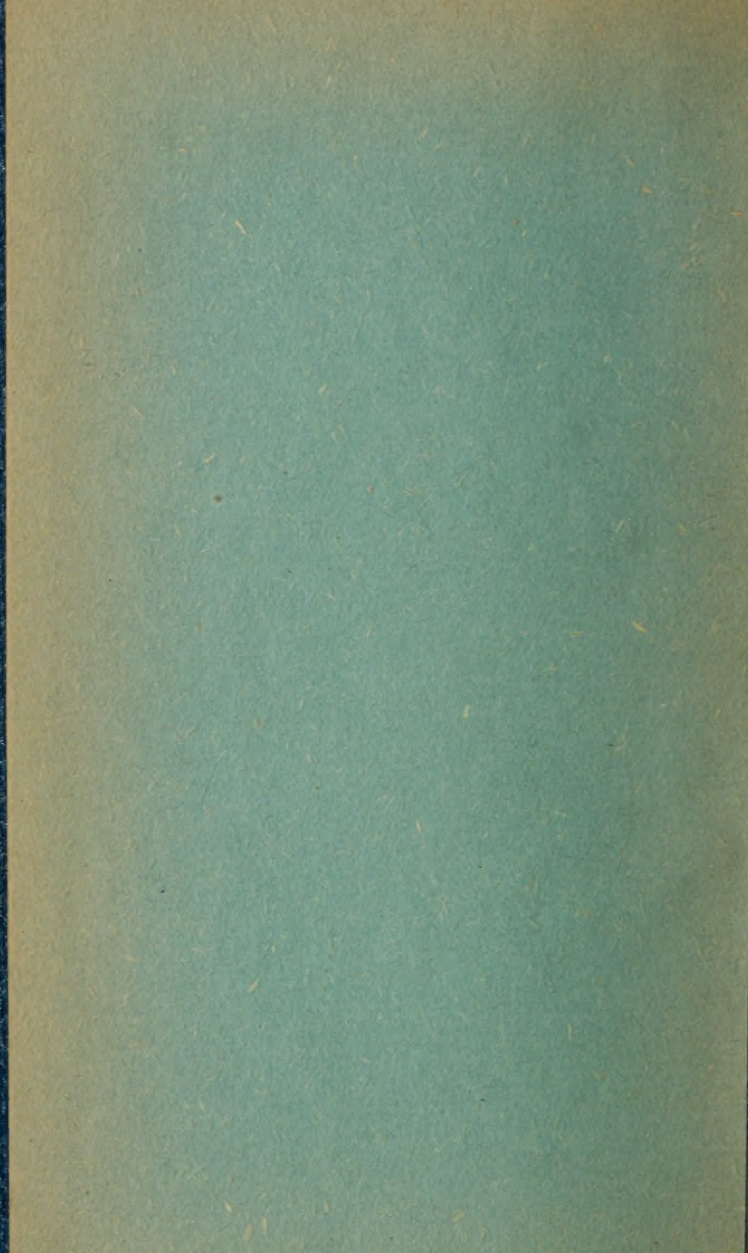
جلال نوری

اتّحاد اسلام مسئلهٔ مهمه‌سنه دائر اولوب عالم اسلامده
انقلاب فکری اویاندیرمقده اولان بو کتاب مشهور کتبخانهٔ عاجزا
معرفتیله طبع اولونمشدر. شرقده ، عصر حاضرده ، بو قدر
وقوفلی ودرین بر اثر یازلمامشدر .

اثر شاعر بالحق عبدالحق حامدك مخاداتی آره‌سنده بر
موقع طوتان بر تقریض منظوم حکیمانه‌سیله مرصعدر .

مندرجاتی: مطالعات عمومیه. — ایکی نوع مدنیت: صناعی، حقیق. — اجتهاد.
حکومت اسلامیه . — حال حاضرده مسلمانلر ومسلمانلره متعلق بالجمله مسا
فرق ، اختلافات . — تدنیات دینیه . — استعمار اصوللری . — امپه‌ریا
واوروپا پولیتیقه‌سی . — اساساً موجود اتحاد اسلام . — تردیات اسلامیه.
مؤسسات مشترکهٔ اسلامیه: خلافت ، حج ، معارف وادبیات اسلامیه .
بغض نصرانی . — اسلام و حقوق دول . — ترك ـ عرب مسئله‌سی .
غایهٔ امل : اسلام رونه‌سانسی . — مصر رئیس احراری محمد فرید بکك
علمای بنامدن شیخ عبدالعزیز جاویش افندینك ، سلیمان نظیف بکك
تونس مشاهیرندن باش حانبه افندینك ، هند مشاهیرندن ظفر علی خان
بندلری و تقریضلری ،

اجزاسی ۱۲ ½ مجلدی ۱۵ غروش

LIBRARY
FEB
7
1977
OF TORONTO

